

TAGEM
AR-GE & İNOVASYON

ORGANİK TARIM SEKTÖR POLİTİKA BELGESİ 2021-2025

TAGEM
AR-GE & İNOVASYON

T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
TARIMSAL ARAŞTIRMALAR VE POLİTİKALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ORGANİK TARIM SEKTÖR POLİTİKA BELGESİ 2021-2025

İÇİNDEKİLER

ÇİZELGELER DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	vii
HAZIRLAYANLAR	ix
YÖNETİCİ ÖZETİ	xiii
1. GİRİŞ	3
2. MEVCUT DURUM DEĞERLENDİRMESİ	7
2.1. Temel Göstergelerle Organik Tarım Sektörü	7
2.1.1. Dünyada durum	7
2.1.1.1. Üretim	7
2.1.1.2. Dış ticaret	12
2.1.1.3. Talep	14
2.1.2. Türkiye’de durum	15
2.1.2.1. Üretim	15
2.1.2.2. Dış ticaret	23
2.1.2.3. Talep	28
2.2. Üretim Yapısı	28
2.2.1. Üretim sistemi ve işletmelerin durumu	28
2.2.2. Maliyet değerlendirmesi	28
2.2.3. Finansman yapısı	30
2.3. Pazar Yapısı	31
2.4. AR-GE	33
2.5. Kamu ve STK’ların Rolü	34
2.5.1. Kurumsal çerçeve	34
2.5.2. Yasal çerçeve	35
2.5.3. Uluslararası entegrasyon	36
2.5.4. Denetim	37
2.5.5. Desteklemeler	38
2.5.6. Örgütlenme durumu	39

3. SORUN ALANLARI	43
3.1. AR-GE	43
3.2. Üretim Maliyetleri ve Pazarlama Sorunları	43
3.3. Mevzuat ile İlgili Sorunlar	44
3.4. Dış Ticaretle Karşılaşılan Sorunlar	44
3.5. İzleme, Denetim ve Kontrol Sorunları	44
3.6. Üretim Materyali Temininde Karşılaşılan Sorunlar	45
3.7. Örgütlenme Sorunları	45
3.8. Eğitim Sorunları	45
3.9. Bilgi Kirliliği	45
3.10. Destekleme ile İlgili Sorunlar	45
3.11. Diğer Sorunlar	46
4. SEKTÖRE YÖNELİK POLİTİKALAR	49
4.1. Mevcut Politikaların Değerlendirilmesi	49
4.2. Uzun Vadeli Gelişme Eğilimleri	50
4.3. 2021-2025 Dönemi Politikaları	50
4.4. Eylem Planı	51
5. KAYNAKÇA	61
6. EKLER	65

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. Dünyada Organik Tarım Yapan Üretici Sayılarındaki Değişim	8
Çizelge 2. Dünya Organik Tarım Alanlarının Bölgeler İtibariyle Değişimleri	9
Çizelge 3. Avrupa Kıtasında Organik Hayvan Varlığı (2019)	10
Çizelge 4. Dünyada Organik Tarım Ürünleri İhracat Değerleri (Milyon Avro)	14
Çizelge 5. Dünyada Kişi Başı Organik Ürün Tüketimin En Yüksek Olduğu Başlıca Ülkeler (2019) (Avro)	15
Çizelge 6. Türkiye’de Organik Bitkisel Ürünler Bazında Üretici Sayıları	19
Çizelge 7. Türkiye’de Organik Bitkisel Ürünler Bazında Üretim Alanları (ha)	20
Çizelge 8. Türkiye’de Organik Bitkisel Ürünler Bazında Üretim Miktarları (ton)	21
Çizelge 9. Türkiye’de Organik Hayvancılık Yapan Üretici Sayıları ile Büyükbaş, Küçükbaş,	22
Kanatlı Hayvan Sayıları (Geçiş Süreci Dâhil)	
Çizelge 10. Türkiye’de Organik Arıcılık Yapan Üretici Sayıları, Kovan Sayıları ve	22
Bal Üretim Miktarı (Geçiş Süreci Dâhil)	
Çizelge 11. Türkiye’de En Çok İhracatı Yapılan Organik Ürünler (2020)	25
Çizelge 12. Türkiye Organik Ürün İthalatı (2020)	26
Çizelge 13. Türkiye’de Organik Üretim Yapan Üreticilerin Bireysel ve Grup Sertifikası Alma Durumları	28
Çizelge 14. Türkiye’de Konvansiyonel ve Organik Bazı Ürünlerde Üretim Maliyetleri ve Verim	29
Çizelge 15. Türkiye’de Organik Tarımda İndirimli Kredi Miktarı ve Kredi Kullanan Üretici Sayıları	30
Çizelge 16. Türkiye’de Organik Ürün Halk Pazarlarının Yeri ve Kuruluş Yılları	32
Çizelge 17. Türkiye’de Organik Tarım ile İlgili Mevzuatlar ve Yayınlanma / Güncelleme Tarihleri	36
Çizelge 18. Türkiye’de Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşu (KSK) Sayıları	37
Çizelge 19. Türkiye’de Organik Tarımda Desteklenen Üretici Sayısı, Alan ve Toplam Destek Tutarları	38
Çizelge 20. Türkiye’de Organik Tarımda Alan Bazlı Destekler ve Organik Arıcılık Desteklemeleri	39
Çizelge 21. Türkiye’de Üretici Birlikleri Sayıları ve Üye Sayıları	39
Çizelge 22. Türkiye Organik Tarım Sektörü Eylem Planı	52

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Dünyada Organik Tarım Yapan Üretici Sayıları (1999-2019)	7
Şekil 2. Dünyada Organik Tarım Alanlarının Yıllara Göre Değişimi (1999-2019) (Milyon Hektar)	8
Şekil 3. Dünya Organik Tek Yıllık, Çok Yıllık ve Mera Alanlarının Değişimleri 2004-2019	10
Şekil 4. Dünyada Organik Arı Kovan Sayılarının Yıllara Göre Değişimi (2007-2019) (Milyon Adet)	11
Şekil 5. AB Üyesi Ülkelerin Organik Tarım Ürünleri İthalatı (Milyon Ton)	13
Şekil 6. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Organik Üretim Yapan Üretici Sayıları (Geçiş Süreci Dâhil) (2002-2020)	16
Şekil 7. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Organik Üretim Alanları (Geçiş Süreci Dâhil) (2002-2020)	17
Şekil 8. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Organik Ürün Üretim Miktarları (Geçiş Süreci Dâhil) (2002-2020)	18
Şekil 9. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Organik Ürün İhracat Miktarı ve Değerleri (2002-2020)	24
Şekil 10. Türkiye’de Organik Ürün Pazarlama Kanalları	31

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
BÜGEM	Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
BM	Birleşmiş Milletler
ÇATAK	Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Projesi
DİTAP	Dijital Tarım Pazarı
DGD	Doğrudan Gelir Desteği
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EISFOM	European Information System for Organic Markets (Avrupa Organik Piyasalar Bilgi Sistemi)
ETO	Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği
FAO	Food and Agriculture Organization (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
FiBL	Der Forschungsinstitut für biologischen Landbau (Organik Tarım Araştırma Enstitüsü)
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GZFT	Güçlü, Zayıf Yönler ile Fırsat ve Tehditler
HKS	Hal Kayıt Sistemi
IFOAM	International Federation of Organic Agriculture Movements
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KSK	Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşu
KSKDER	Tarımsal Ürün Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşları Derneği
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MOAN	Mediterranean Organic Agriculture Network (Akdeniz Organik Tarım Ağı)
ORGÜDER	Organik Ürün Üreticileri ve Sanayicileri Derneği
OTB	Organik Tarım Birimi
OTBİS	Organik Tarım Bilgi Sistemi
OTK	Organik Tarım Komitesi
OTUYK	Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi
RTÜK	Radio ve Televizyon Üst Kurulu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
TCZB	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
TR	Türkiye
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

HAZIRLAYANLAR

BAŞKAN

Dr. Hasan GEZGİNÇ Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM

RAPORTÖR

Gülşah MISIR BİLEN Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM
Atatürk Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü

KOORDİNATÖR

Hakan SAÇTI Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM

Dr. Berrin TAŞKAYA ERDEM Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM

Tülin TEKER Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM

KATKI SAĞLAYANLAR (Kurum Alfabetik Sıralama)

Prof. Dr. Cem ÖZKAN	Ankara Üniversitesi -Ziraat Fakùltesi- Bitki Koruma Bölümü
Batur ŞEHİRLİOĞLU	Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneğı (%100 Ekolojik Pazar)
Dilek ERDİN ELİVAR	CTR Uluslararası Belgelendirme ve Denetim Ltd. Şti.
Prof. Dr. Duygu AKTÜRK	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi- Ziraat Fakùltesi- Tarım Ekonomisi
Mustafa AVCI	ECOCERT IMO / KSKDER (Kontrol Sertifikasyon Kuruluşları Derneğı)
Oğuz AŞÇIOĞUL	Ege İhracatçı Birlikleri (Tarım, su ürünleri)
Prof. Dr. İbrahim DUMAN	Ege Üniversitesi- Ziraat Fakùltesi- Bahçe Bitkileri Bölümü
Prof. Dr. Gamze SANER	Ege Üniversitesi- Ziraat Fakùltesi- Tarım Ekonomisi Bölümü
Vehbi ERSÖZ	Ersöz çiftliğı, Abaşmakçı - Afyonkarahisar
Prof. Dr. Uygun AKSOY	ETO (Ekolojik Tarım Organizasyonu) Derneğı
Özge Demir ÇİÇEKLİ	ETO (Ekolojik Tarım Organizasyonu) Derneğı
Mehmet Ali IŞIK	Işık Tarım
Cemre UZUN	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğı Hazırgiyim ve Konfeksiyon AR-GE Şubesi
Gülçin Akturan GÜNER	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğı Hazırgiyim ve Konfeksiyon AR-GE Şubesi

Halil İbrahim EMİR	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Hazırgiyim ve Konfeksiyon AR-GE Şubesi
İnci AVŞAR	Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yerel ve Kırsal Kalkınma Koordinasyon Dairesi Başkanlığı
Yeşim BEKYÜREK	Kayseri - Pazar
Nuriye ERDİ	Konya Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürlüğü
Nahide UÇKUN	Milli Eğitim Bakanlığı / Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
Muharrem DOĞAN	ORGÜDER
Ayhan SÜMERLİ	Orya Organik (City Farm)
Burak YANIKOĞLU	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı / Sanayi Genel Müdürlüğü
Prof. Dr. Zeki BAYRAMOĞLU	Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü
Vijdan KURNAZ	SGB (Strateji Geliştirme Başkanlığı)
Emin Ahmet DEMİR	ŞEKER DAİRESİ Başkanlığı / Şeker Üretim ve Planlama Daire Başkanlığı
Şanser GÜVELİ	Tarım ve Orman Bakanlığı - ABDGM
Tamer KÖSE	Tarım ve Orman Bakanlığı - ABDGM
Ümit GÜNDÜZ	Tarım ve Orman Bakanlığı - BSGM
Hülya ERDEMİR YAĞLI	Tarım ve Orman Bakanlığı - BÜGEM
Dr. Başak EGESEL	Tarım ve Orman Bakanlığı - BÜGEM
Ebru ÇELİK	Tarım ve Orman Bakanlığı - BÜGEM
Elif BAYRAKTAR ÖKTEM	Tarım ve Orman Bakanlığı - BÜGEM
Fatma AKYOL	Tarım ve Orman Bakanlığı - BÜGEM
Zeynep Rana DEMİRCAN ÖLMEZ	Tarım ve Orman Bakanlığı - BÜGEM
Hasan Yılmaz DURSUN	Tarım ve Orman Bakanlığı - BÜGEM
Songül ÖZTÜRK YÜCEL	Tarım ve Orman Bakanlığı - BÜGEM
Şükran ÇAKIR	Tarım ve Orman Bakanlığı - EYDB
Asiye ŞAHİN	Tarım ve Orman Bakanlığı - EYDB
Fatma Meltem BÜYÜKYAVUZ	Tarım ve Orman Bakanlığı - GKGM

Ayşe ŞEN	Tarım ve Orman Bakanlığı - HAYGEM
Alper PEKİN	Tarım ve Orman Bakanlığı - HAYGEM
Melda KÖKSAL	Tarım ve Orman Bakanlığı - HAYGEM
Tunay KILIÇIN	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Arıcılık Araştırma Enstitüsü
Dr. Emre BİLEN	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü
Dr. Filiz PEZİKOĞLU	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü
Dr. Gülay BEŞİRLİ	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü
Dr. Mustafa ÖZTÜRK	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü
Dr. Mehmet Ali GÜRBÜZ	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Atatürk Toprak Su ve Tarımsal Meteoroloji Araştırma Enstitüsü
Dr. Ayşen ALAY VURAL	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Bahçe Bitkileri Araştırmaları Daire Başkanlığı, Meyvecilik ve Organik Tarım Çalışma Grubu
Dr. Begül KANDİLTAŞ	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Bitki Sağlığı Araştırmaları Dairesi, Bitki Zararlıları Araştırmaları Çalışma Grubu
Tunay ŞEKER	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Elazığ Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü
Ebru GÜMÜŞ	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Fındık Araştırma Enstitüsü
İrfan ERDEMCI	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi
Hakan USANMAZ	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Gaziantep Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü
Esin TOPARLAK	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Hayvan Sağlığı Gıda Yem Daire Başkanlığı
Özkan ASLAN	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Hayvancılık ve Su Ürünleri Dairesi Başkanlığı- Küçükbaş Hayvancılık Araştırmaları Çalışma Grubu)
Dr. Birgül ERTAN	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, İncir Araştırma Enstitüsü
Dr. Elif ÖZTÜRK	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü
Selçuk AVCI	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Kayısı Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü
Dr. Fadime ATEŞ	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü
Dr. Hülya UYSAL	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü

Dr. Kübra POLAT	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
Dr. Belma ÖZERCAN	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü
Meltem GÜLTEKİN	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü
Dr. Alev KIR	Tarım ve Orman Bakanlığı - TAGEM, Zeytincilik Araştırma Enstitüsü
Nail BIYIK	Tarım ve Orman Bakanlığı - TİGEM
Ayşegül EROL BOZYİĞİT	Tarım ve Orman Bakanlığı - TİGEM
Öykü YILDIRIM	Tarım ve Orman Bakanlığı - TRGM
Abdullah GÜLŞEN	Ticaret Bakanlığı - İç Ticaret Genel Müdürlüğü
Bergüzar BEKTAŞ	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)
Aysun ÇİLİNGİROĞLU	Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB)
Prof. Dr. İbrahim AK	Uludağ Üniversitesi- Ziraat Fakültesi- Zootečni Bölümü

YÖNETİCİ ÖZETİ

Sanayi devrimi ile birlikte tarım ve sanayide üretim kaynaklarının aşırı kullanımının, gelecekte üretimi devam ettiremeyeceği düşüncesi 1970'lerin sonlarında Brundtland Raporu ile tanımlanmıştır. Bu rapor günümüzde yoğun olarak ifade edilen “sürdürülebilir kalkınma” kavramının ilk ortaya çıktığı rapordur. Raporun ardından tarımda da sürdürülebilirlik gündeme gelmiş ve üretim kaynaklarının yok edilmeden kullanımı açısından dünyada en çok kabul edilen “organik tarım” sistemi Türkiye’nin de gündemine girmiştir. Türkiye’de ilk organik tarımsal üretim, ihracata yönelik olarak 1980’lerin ortalarında başlamıştır. İhracatın hâlâ önemli olduğu organik tarım sektörü iç piyasaya girişte önemli bir yol kat etmiştir. Organik tarım sistemi Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından tanımlanan “yeşil kutu” kapsamında olduğundan, tarımsal desteklemeler açısından da ülkelere kolaylık sağlamaktadır. Avrupa Birliği (AB) Yeşil Mutabakatı çerçevesinde belirlenen hedeflere paralel olarak 2030 hedeflerine ulaşım açısından da organik tarım önemli bir araç konumundadır.

Organik tarım sistemi, toprağı, su kaynaklarını ve havayı kirliletmeden çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığını korumayı amaçlayan bir tarımsal yönetim sistemidir. Organik tarım sistemi, yerel bilgilerin bilimin de katkısı ile uyarlanması ve en iyi çözümler haline getirilmesine dayanmaktadır. Kültürel önlemler, biyolojik kontrol ve izin verilen doğal kaynaklı girdilerin kullanıldığı, sentetik kimyasal girdilerin ve çiftlik dışı girdilerin yasaklandığı veya ciddi şekilde sınırlandırıldığı uygun ekolojilerde başarılı bir yönetim sistemidir.

Türkiye’nin coğrafi konumu, zengin biyoçeşitliliği, nispeten temiz toprak ve su kaynakları, organik tarıma ilişkin ulusal mevzuatın varlığı, geleneksel bilgi ve deneyim, organik tarımın artırılması için güçlü yönler olarak görülmektedir. Ancak, organik tarımsal üretimin toplam üretim içindeki oranının artırılabilmesi ve sürdürülebilirliği açısından bazı sorunlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, tüketici tarafından bilinirliğinin ve tüketiminin artırılmasıdır. Ancak genel olarak organik ürünler, konvansiyonellere göre daha yüksek fiyata sahip olduğundan, tüketicinin alım gücü organik ürün tüketimini doğrudan etkilemektedir. Tüketicilere ulaşımında ikinci konu ise, organik ürünlerin bulunabilirliğinin artırılmasıdır. Daha uygun fiyatlar için, üretim maliyetlerinin azaltılması, pazara kolay ulaşım ve desteklemeler önem taşımaktadır. Bir diğeri ise, organik ürün üreticilerinin yaşadığı sorunlardır. Üreticilerin üretim kaynaklarına ulaşımında, küçük ve orta ölçekli işletmeler için çiftlik bazında çalışmalar yapılması önemlidir. Maliyet düşürücü yöntemlerin ortaya konulması, açık veya kapalı alanlardaki tarımsal faaliyetlerde teknoloji odaklı yenilikçi yaklaşımlarla kaynak kirliliğini ve kaynak tüketimini azaltmak; artan verimlilik; kimyasal girdiler yerine kullanılabilir alternatif (organik tarımda izin verilen) ürünlerin geliştirilmesi; tarım/gıda tedarik zincirinin kısaltılması; gıda kaybı ve israfının önlenmesi; ıslah çalışmaları yoluyla daha verimli ve hastalığa dirençli çeşitlerin üretilmesi gibi çok disiplinli ve yenilikçi yaklaşımlar, sürdürülebilir organik gıdaya giden yolun temel taşlarıdır.

GİRİŞ

01

1. GİRİŞ

Organik Tarım Sektör Politika Belgesi 2021-2025, Türkiye gıda ve tarım politikalarının belirlenmesi ve uygulanması kapsamında; sektörün mevcut durumunun, sorun alanlarının ve gelecek eğilimlerinin ortaya konması, 2021-2025 döneminde izlenecek politikaların belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında, sektörün Türkiye ve dünyada mevcut durumunun değerlendirilmesinin yanı sıra, Türkiye’de organik tarımın üretim ve pazarlama yapısı, kamu ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) rolü gibi konular ile sektöre yönelik politikalar değerlendirilerek sektörün sorunları ortaya konulmuştur.

Bu genel durumun yanında, organik üretimde üretim ve dış ticaret açısından öne çıkan bazı bitkisel ürünler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Eldeki verilerin sınırlı olmasından dolayı organik hayvansal üretim genel hatlarıyla değerlendirmeye alınmıştır.

Dünya nüfusunun hızlı artışı ve sanayileşmedeki hızlı gelişim birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Tarımda üretim artışı sağlamak amacıyla sentetik tarımsal girdiler (sentetik mineral gübreler, sentetik kimyasal tarım ilaçları, vb.) bol miktarda kullanılmaya başlanmış ve birim alandan yüksek verimi elde etmek amacıyla yoğun tarımsal üretim faaliyetleri artmıştır. Konvansiyonel tarım olarak da tanımlanan bu sistemde yapılan uygulamalar sonucu, tarımsal üretimde verim artışı sağlansa da toprak ve suyun hızla kirlenmesine ve yapısal olarak bozulmasına, üründe kimyasal kalıntılara neden olmuş, dolayısı ile sürekli ve dengeli (sürdürülebilir) tarımsal üretimi tehdit eden bir durum ortaya çıkmıştır.

Tüketicilerin, sürdürülebilirliği, çevresel ve sağlıkla ilgili unsurları daha öne çıkaran ürünlere dönük talepleri, ürünlerde ve üretim sistemlerinde de bir değişikliği mecbur kılmaktadır. Bu değişimlerin dışında, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşmalarında da tarımsal üretim ve ticaretinin diğer sektörlerle benzer şekilde vergilendirilmesi, desteklemelerin düşürülmesi gibi talepler, tarımsal üretimini çok yoğun destekleyen ülkeler açısından alternatif arayışlara neden olmuştur. Yine bu dönemde, Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunda 1970’lerin sonunda görüşmeleri başlayan ve 1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporu ile tanımlanan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı tüm üretim sistemleri açısından yenilikler getirmiştir. Aynı rapordaki tanımda “doğanın gelecek nesillerin de ihtiyacını karşılayabilmesi için sürdürülebilirlik ögesine yer verildiği” açıklanmıştır. Tarımsal kalkınmanın da sürdürülebilir olabilmesi için agronomistler, ekonomistler, politika yapıcılar ve pek çok kamusal örgüt benzer görüşe odaklanmışlardır (Pezikoğlu, 2006). Organik tarım sistemi de bu görüşü sağlayabilen sistemlerden biridir. Sürdürülebilir tarım ve organik tarım zaman zaman birbiri ile karıştırılmaktadır. “Sustinere” varlığın kalıcı ya da uzun dönemli olarak mevcudiyetini korumak anlamında kullanılan Latince bir kelimedir. Bu kapsamda, sürdürülebilir tarım, “topluluğun, verimliliğin ve kullanışlılığın devamlılığını korumak” olarak tanımlanmaktadır. Organik tarımın yanı sıra, Entegre Zararlı Yönetimi, İyi Tarım Uygulamaları gibi diğer “alternatif” tarım sistemlerinin de sürdürülebilir tarım içinde yer aldığı bildirilmekte, ancak organik tarımın daha büyük ve uluslararası, daha çevreci ve çiftçiler açısından sosyal beklentileri karşılayıcı bir sektör haline geldiği belirtilmektedir (Rigby & Bown, 2003).

Organik tarım sistemi, insan ve ekolojik çevrenin devamlılığını, atık yönetimini ve finansal sürdürülebilirliği hedefleyen bir sistemdir. Bu açıdan “yeşil ekonomi” göstergeleri ile de uyum içindedir.

Uluslararası Organik Tarım Hareketi Federasyonu (IFOAM) organik tarımı “Organik tarım, toprakların, ekosistemlerin ve insanların sağlığını sürdürülebilir bir şekilde korur, girdilerin kullanımından ziyade ekolojik süreçlere, biyolojik çeşitliliğe ve yerel koşullara uyum sağlamış döngülere dayanır, içinde bulunduğu çevreye fayda sağlamak ve tüm paydaşlar için adil ilişkiyi ve tüm ilgili taraflar için iyi bir yaşam kalitesini yaygınlaştırmak adına gelenek, inovasyon ve bilimi birleştirir.” şeklinde tanımlanmaktadır (IFOAM, 2008). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Avrupa Birliği

(AB) tarafından konvansiyonel tarıma alternatif olarak da kabul edilen bu üretim şekli değişik ülkelerde farklı isimlerle anılmaktadır. Örneğin Almanya ve Kuzey Avrupa ülkelerinde “Ekolojik Tarım”, Fransa, İtalya ve İspanya’da “Biyolojik Tarım” İngiltere’de “Organik Tarım” ifadeleri eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

2019 yılı rakamlarına göre, dünyada yaklaşık 72 milyon hektar alanda 3,1 milyon çiftçi organik üretim yapmaktadır. Türkiye’de ise 383 bin hektar alanda yaklaşık 53 bin çiftçi bu sistem içinde yer almaktadır (FiBL - IFOAM, 2021).

Organik gıda ürünleri için küresel pazar 2019 yılında 106 milyar avroya ulaşmıştır (FiBL - IFOAM, 2021). Türkiye’nin organik ürün ihracat değeri ise yıllara göre değişmekle beraber 2019’da 203 milyon ABD dolarıdır (177 milyon avro) (TOB, 2021).

Türkiye’de, 1980’li yılların ortalarında ihracat amacıyla başlayan organik tarım, 1994 yılında yayınlanan “Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik” ile ilk yasal mevzuatına kavuşmuştur. Devam eden süreçte, 2004 yılında 5262 sayılı “Organik Tarım Kanunu” yayınlanmıştır. İlk yıllarda, pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye’de de geleneksel ürünler (kuru incir, kuru üzüm, kuru kayısı, fındık) ile ihracat amaçlı ve tamamıyla sözleşmeli olarak başlayan organik üretim, son yıllarda ürün yelpazesi ve üretici sayılarında önemli oranda artış kaydetmiştir.

MEVCUT DURUM
DEĞERLENDİRMESİ

02

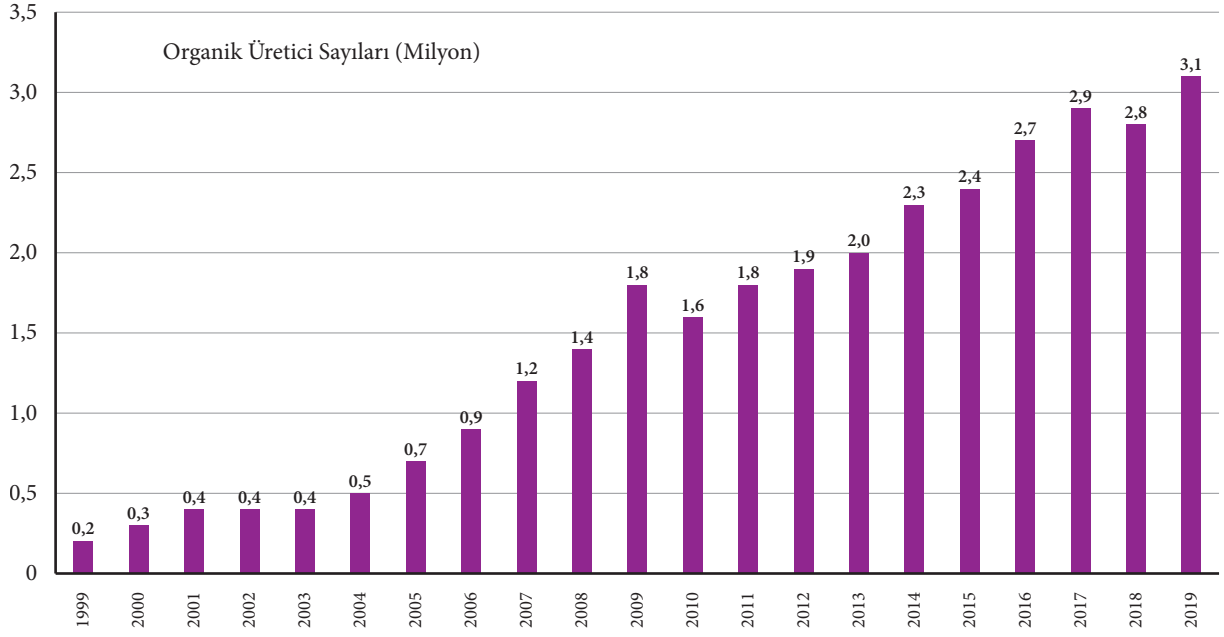
2. MEVCUT DURUM DEĞERLENDİRMESİ

2.1. Temel Göstergelerle Organik Tarım Sektörü

2.1.1. Dünyada durum

2.1.1.1. Üretim

Dünyada yıllar itibariyle organik üretim yapan üretici sayıları giderek artmaktadır. 1999 yılında yaklaşık 200 bin olan üretici sayısı, 2019 yılına kadarki süreçte 15 kat artış göstererek 3,1 milyona ulaşmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Dünyada Organik Tarım Yapan Üretici Sayıları (1999-2019)

Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

Dünyada organik tarım yapan üreticilerin %90'dan fazlası Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarında bulunmaktadır. Özellikle Asya Kıtası, dünyadaki organik tarım yapan üreticilerin yarısından fazlasına ev sahipliği yapmaktadır. En fazla üreticiye sahip ülke Hindistan olup, onu Uganda ve Etiyopya izlemektedir (FiBL - IFOAM, 2021). Asya kıtası 2018 yılı ile kıyaslandığında organik tarım yapan üretici sayısının en fazla artış gösterdiği bölge konumundadır. Dünya geneline bakıldığında Latin Amerika kıtası haricindeki tüm kıtalarda organik tarım yapan üretici sayısının hem 2018-2019 yılları arasında hem de 10 yıllık zaman diliminde arttığı görülmektedir (Çizelge 1).

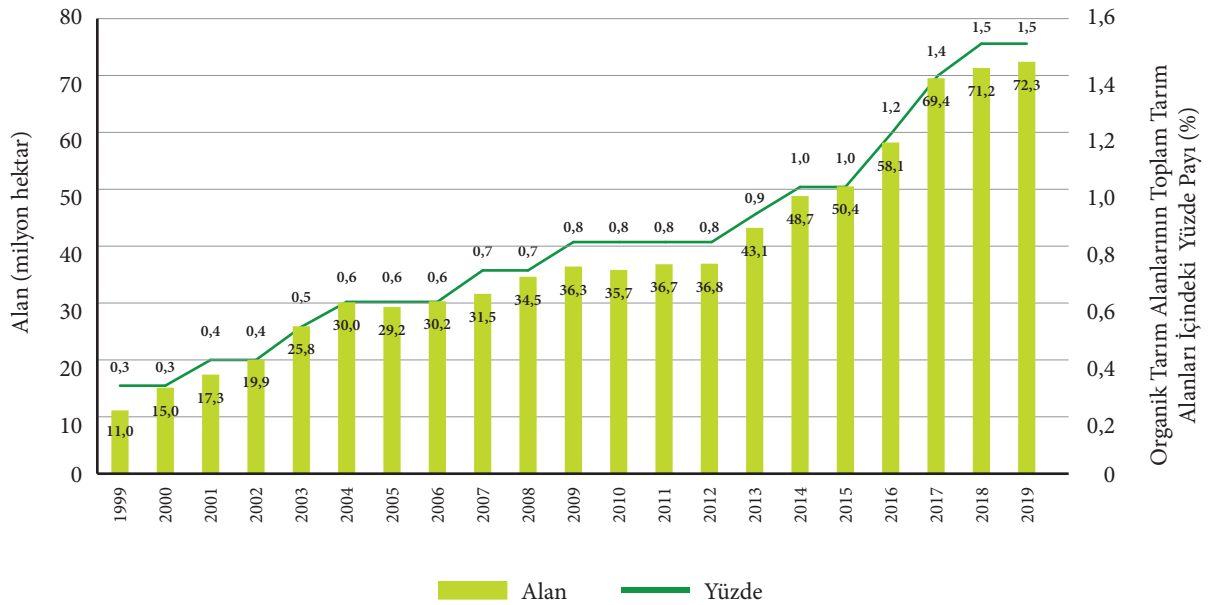
Çizelge 1. Dünyada Organik Tarım Yapan Üretici Sayılarında Değişim

Kıtalar	2009 Üretici Sayısı	2018 Üretici Sayısı	2019 Üretici Sayısı	Değişim (%) 2018-2019	Değişim (%) 2009-2019
Afrika	535.215	786.808	850.490	%8,1	%58,9
Asya	461.774	1.307.220	1.589.563	%21,6	%244,2
Avrupa	273.323	419.019	430.742	%2,8	%57,6
Latin Amerika	268.724	227.609	224.388	%-1,4	%-16,5
Kuzey Amerika	16.919	20.008	22.153	%10,7	%30,9
Okyanusya	8.483	20.859	18.416	%11,7	%117,1
DÜNYA	1.564.297	2.781.523	3.135.129	%12,7	%100,4

Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

Organik tarım sektöründe üreticiler dışında diğer paydaşlar ile ilgili (İşleyici, ithalatçı, ihracatçı) dünya verileri sınırlıdır. Mevcut veriler değerlendirildiğinde, çoğu Avrupa kıtasında olmak üzere organik tarım sektöründe faaliyet gösteren 105.000'den fazla işleyici, yaklaşık 7.300 ithalatçı ve 8.500'den fazla ihracatçı bulunmaktadır (FiBL - IFOAM, 2021).

Dünyada 1999 yılında 11 milyon hektar olan organik tarım alanı, 2019 yılında altı kattan fazla artış göstererek 72,3 milyon hektar alana ulaşmıştır. 2018 yılına kıyasla 2019 yılında 1,1 milyon hektarlık bir artış gerçekleşmiştir. Diğer yandan 2019 yılında organik tarım alanlarının toplam tarım alanları içindeki payı %1,5'tir (Şekil 2).

Şekil 2. Dünyada Organik Tarım Alanlarının Yıllara Göre Değişimi (1999-2019) (Milyon Hektar)

Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

2019 yılında 2018 yılına göre organik tarım alanları Avrupa’da %5,9, Latin Amerika’da %3,5, Kuzey Amerika’da %9,1 oranında artış göstermiş olmasına rağmen, Çin’in organik tarım arazilerindeki (geçici otlak alanlarının istatistiklerden düşülmesi nedeniyle) düşüş nedeniyle Asya’da %7,1, (0,45 milyon hektar), Okyanusya’da %0,3 oranında (0,12 milyon hektar) azalma gözlemlenmiştir (Çizelge 2). Genel olarak 90 ülkenin organik tarım arazilerinde artış söz konusu iken, 48 ülkede düşüş rapor edilmiştir. 41 ülkede organik tarım alanı ya değişmemiş ya da yeni bir veri alınmamıştır (FiBL - IFOAM, 2021).

Çizelge 2. Dünya Organik Tarım Alanlarının Bölgeler İtibariyle Değişimleri

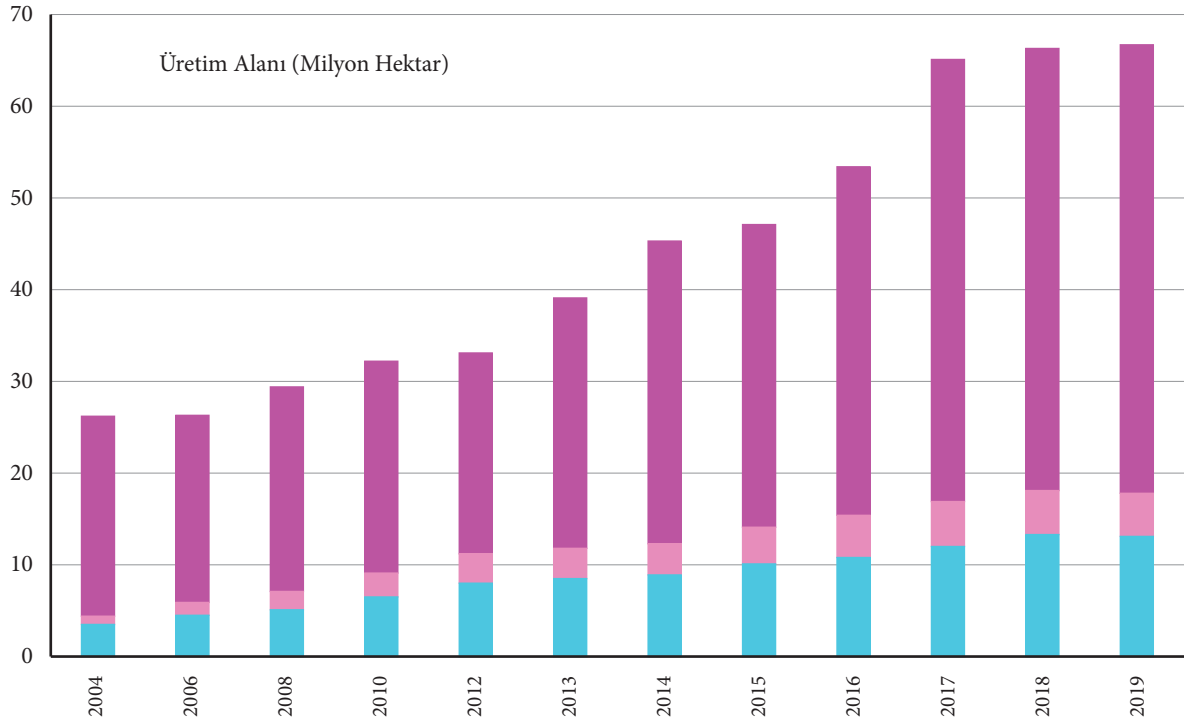
Bölge	Organik Tarım Alanı 2009 (ha)	Organik Tarım Alanı 2018 (ha)	Organik Tarım Alanı 2019 (ha)	1 Yıllık Değişim 2018-2019 (%)	10 Yıllık Değişim 2009-2019 (%)
Afrika	1.072.124	1.854.646	2.030.830	%9,5	%89,4
Asya	2.457.915	6.364.778	5.911.622	%-7,1	%140,5
Avrupa	10.028.781	15.607.636	16.528.677	%5,9	%64,8
Latin Amerika	7.539.643	8.008.581	8.292.139	%3,5	%10,0
Kuzey Amerika	2.472.629	3.342.849	3.647.623	%9,1	%47,5
Okyanusya	12.145.055	35.999.373	35.881.053	%-0,3	%195,4
DÜNYA	35.713.927	71.172.783	72.285.656	%1,6	%102,4

Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

Dünyada organik tarım üretimi yapılan alanların yanı sıra, diğer faaliyetlere ayrılmış organik araziler de bulunmaktadır. Bunların en büyük kısmını (34.795 bin ha alan ile) doğadan toplama alanları ile arıcılık faaliyeti yapılan alanlar oluşturmaktadır. Üretim alanı dışında, ayrıca su ürünleri yetiştiriciliği yapılan alanlar (107 bin ha), ormanlar (110 bin ha) ve otlama alanları (45 bin ha) da bulunmaktadır. Bu alanların 35 milyon hektar olduğu değerlendirildiğinde dünyada organik tarım alanlarının 107,4 milyon hektara ulaştığı ortaya çıkmaktadır (FiBL - IFOAM, 2021).

Dünyada birçok ülke, üretici sayılarında olduğu gibi tarım dışı organik alanları da rapor etmemektedir. Bu nedenle, diğer alanlarla ilgili olarak özellikle su ürünleri ve ormanlara ilişkin verilerin eksik olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

2019 yılı verilerine göre, 72,3 milyon hektarlık organik tarım arazisinin üçte ikisinden fazlası (yaklaşık 48,9 milyon hektar) mera alanlarıdır. Ekilen alanların 13,1 milyon hektarlık bölümü tek yıllık, 4,7 milyon hektarlık bölümü ise çok yıllık türlerden oluşmaktadır (Şekil 3). Geriye kalan 5,6 milyon hektarlık alan ile ilgili ise ayrıntı bilgi bulunmamaktadır (FiBL - IFOAM, 2021).

	2004	2006	2008	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Mera Alanları	21,8	20,4	22,3	23,1	21,9	27,3	33	33	38	48,2	48,2	48,9
Çok Yıllık Bitki	0,9	1,4	2	2,6	3,2	3,3	3,4	4	4,6	4,9	4,8	4,7
Tek Yıllık Bitki	3,5	4,5	5,1	6,5	8	8,5	8,9	10,1	10,8	12	13,3	13,1

Şekil 3. Dünya Organik Tek Yıllık, Çok Yıllık ve Mera Alanlarının Değişimleri 2004-2019

Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

Organik hayvansal üretim ile ilgili verilerin sınırlı olması, ayrıntılı bir değerlendirme yapma şansını ortadan kaldırmaktadır. Çizelge 3 incelendiğinde, Avrupa kıtasında organik hayvansal üretim sektörünün hızlı bir gelişim göstermekte olduğu anlaşılmaktadır. 2019 yılında Avrupa’da organik işletmelerde yaklaşık 5,1 milyon büyükbaş, 5,4 milyon koyun ve 62,3 milyondan fazla sayıda kanatlı hayvan bulunmaktadır (Çizelge 3) (FiBL - IFOAM, 2021).

Çizelge 3. Avrupa Kıtasında Organik Hayvan Varlığı (2019)

	2019 Yılı Hayvan Sayısı (baş)	*Pay (%)	2018'den 2019'a Değişim (%)	2010'dan 2019'a Değişim (%)
Büyükbaş	5.079.962	4,0	4,1	80,9
Koyun	5.413.520	3,5	-9,7	55,3
Domuz	1.586.702	0,9	13,7	109,6
Kanatlı	62.317.071	2,5	8,0	110,0

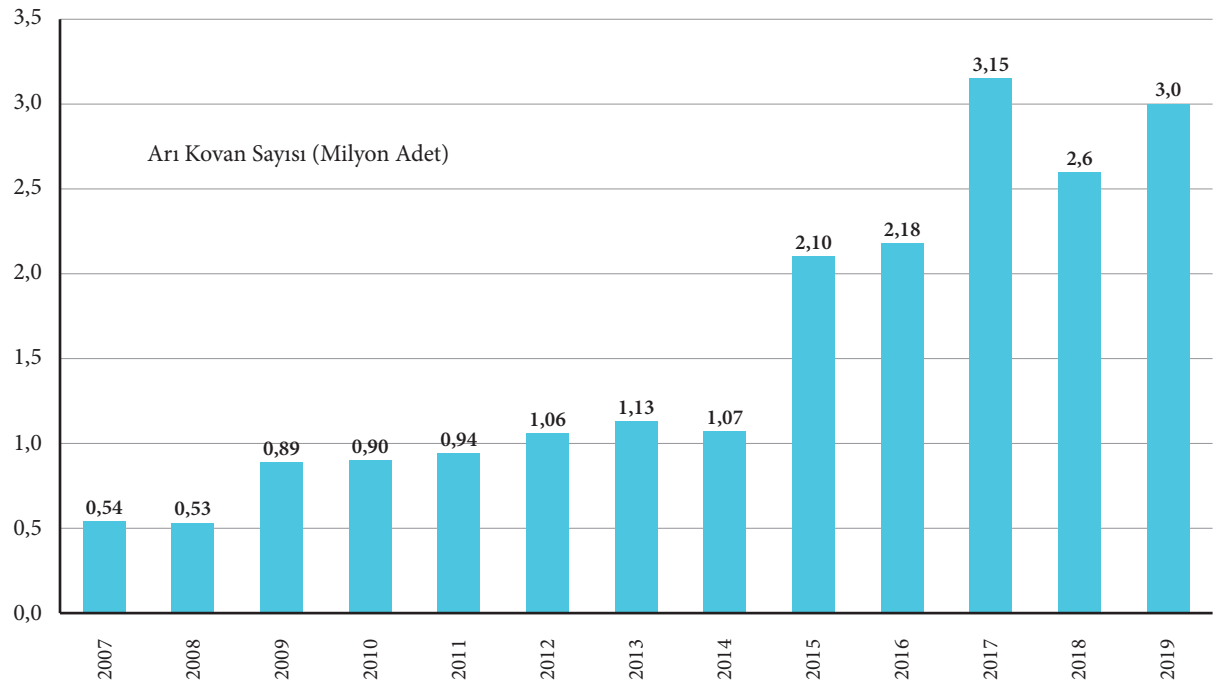
*Organik hayvan sayısının toplam hayvan varlığı sayısı içindeki payı. Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

Avrupa’da organik hayvanların toplam hayvan varlığı içerisindeki payı düşük kalmaktadır (Çizelge 3). Bunun başlıca nedenleri;

- Yerel kaynaklı hayvan yeminin yetersizliği,
- Sertifikalı organik hayvan yemi ithalinde yaşanan zorluklar,
- Organik barınakların konvansiyonel olanlara nazaran çok daha maliyetli olmaları,
- Tüketicilerin göreceli olarak yüksek organik hayvansal ürün fiyatlarını ödemek istememeleri olarak belirtilebilir.

2010 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede, en yüksek artış %110 oranında organik kanatlı hayvan sayısında gerçekleşmiştir. Bu artışın en önemli sebeplerinden birisi organik yumurtaya olan yoğun taleptir. Aynı dönemde büyükbaş hayvan sayısı %81, koyun sayısı %55 oranında artmıştır (Çizelge 3). Organik hayvansal üretimde antibiyotik kullanımı yasak olduğundan, zorunlu hallerde antibiyotik kullanılan hayvanlar ya da sürüler belirli bir süre organik sistemden çıkarılmaktadır. Bu nedenlerle hayvan sayılarında düşüşler olabilmektedir. Geçiş dönemine alınan bu hayvanlar veya sürüler sonraki yıllarda tekrar sisteme dâhil olmaktadır.

Avrupa’da en çok organik büyükbaş hayvana sahip ülkeler sırası ile Almanya, Fransa ve Avusturya’dır. Toplam büyükbaş hayvan sayısı içerisinde, oransal olarak organik büyükbaş hayvan sayısının en yüksek olduğu ülkeler ise hepsi %20’den fazla olmak üzere; sırası ile Letonya, Lihtenştayn, İsveç, Avusturya ve Yunanistan’dır (FiBL - IFOAM, 2021) .

Şekil 4. Dünyada Organik Arı Kovan Sayılarının Yıllara Göre Değişimi (2007-2019) (Milyon Adet)

Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

2019 yılı verilerine göre dünyadaki toplam kovan varlığının %3,4’ü (3 milyon adet) organik arı kovanıdır. Organik arı kovanları yoğun olarak Avrupa (%47) ve Latin Amerika’da (%30) bulunmaktadır. Brezilya, en fazla organik arı kovanına (629.939 adet) sahip ülke konumundadır. Brezilya’yı organik arı kovanı sayısı bakımından, Zambiya (368.274) ve Bulgaristan (264.069) izlemektedir. 2007 yılında 535.000’den fazla olan organik arı kovanı sayısı, 2019 yılı itibarıyla altı kat artarak 3

milyon adete ulaşmıştır. Ancak yıllar içerisinde arı kovanlarındaki artışların bir bölümünün, verilerin ulaşılabilirliğinin artmasından kaynaklandığı göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin 2015 yılında önceki yıla nazaran görülen büyük artış; Brezilya gibi bazı ülkelere ilişkin verilerin ilk kez mevcut olmasından kaynaklanmaktadır (Şekil 4) (FiBL - IFOAM, 2021).

Organik bal ve arı ürünlerine artan talep sayesinde organik arıcılığın dünya çapında büyümeye devam etmesi beklenmektedir. Yeni organik üretim yapan arıcılar için temel zorluklardan biri geçiş sürecidir.

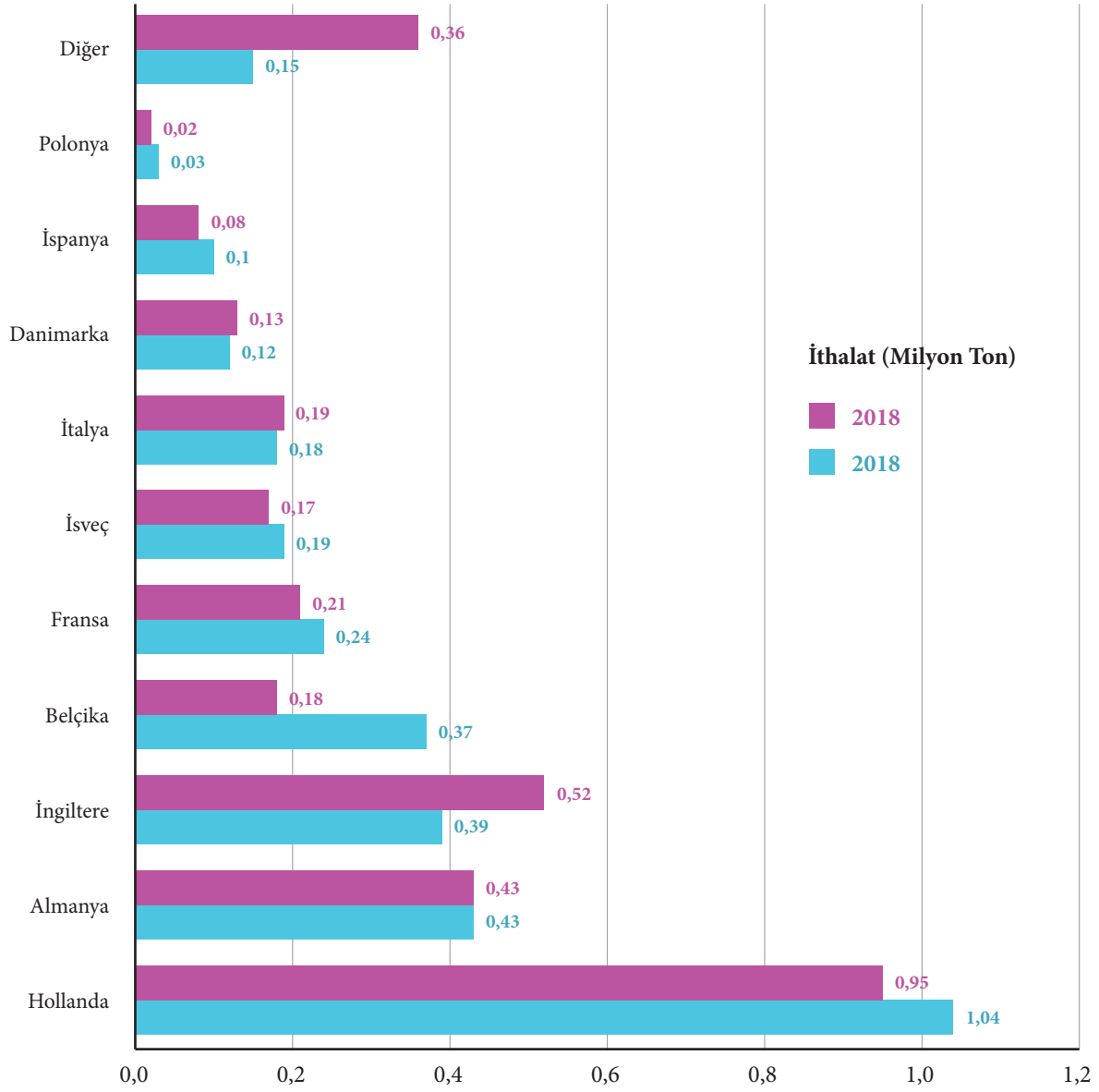
Dünyada organik su ürünleri sektörü incelendiğinde ise; 2019 yılında yaklaşık 690 bin ton organik su ürünleri üretimi rapor edilmiştir. Mevcut verilere göre, su ürünleri üretimi Asya (%81, çoğunlukla Çin) ve Avrupa'da (%15) yoğunlaşmaktadır. Çin (561.200 ton) en büyük üretim hacmine sahip olup onu İrlanda (27.000 ton) ve Şili (26.000 ton) izlemektedir. Bununla birlikte; Brezilya ve Endonezya gibi su ürünleri üretiminde büyük paya sahip bazı ülkeler, organik su ürünleri yetiştiriciliği hakkında veri sağlamamaktadır; dolayısıyla organik su ürünleri üretim hacminin daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir (FiBL - IFOAM, 2021) .

Diğer yandan IFOAM (2021) verilerine göre, dünyada en çok üretilen tür organik midyedir (27.000 tonun üzerinde), bunu somon (16.400 ton) ve mersin balığı (neredeyse 1.800 ton) izlemektedir. Dünyada ilk organik su ürünleri sertifikası 1995 yılında Almanya'da sazan üretimi için alınmıştır. IFOAM, 2005 yılında su ürünleri ile ilgili ilk organik standardının hazırlığını tamamlamıştır. (FiBL - IFOAM, 2021).

2.1.1.2. Dış ticaret

Dünyada organik ürün dış ticareti ile ilgili yeterli veriye ulaşılamamaktadır. “Sorun Alanları” bölümünde yer alan “Mevzuat ile İlgili Sorunlar” başlığı altında konu ile ilgili daha fazla değerlendirmeye yer verilmiştir. Eldeki sınırlı veriler, ancak aşağıdaki değerlendirmelerin yapılabilmesine imkân tanımıştır.

Avrupa Birliği ülkeleri tarafından 2019 yılında 3,24 milyon tonluk organik tarım ürünü ithalatı gerçekleştirmiştir. Bu ithalat miktarının %6,5'lik bölümü Türkiye'den gerçekleştirilmiştir. 2019 yılındaki ithalat miktarı 2018 yılı verileri ile karşılaştırıldığında %0,4'lük (3,23 milyon ton) bir artış olduğu görülmektedir. AB ülkelerinin organik tarım ürünleri ithalatının neredeyse üçte biri (%32'si) Hollanda tarafından gerçekleştirilmiştir. Avrupa'daki diğer önemli ithalatçı ülkeler ise sırası ile Almanya (%13), İngiltere (%12) ve Belçika (%11)'dir (Şekil 5) (FiBL - IFOAM, 2021).

Şekil 5. AB Üyesi Ülkelerin Organik Tarım Ürünleri İthalatı (Milyon Ton)

Kaynak: Traces/European Commission 2020

Çizelge 4’de dünyada organik tarım ürünleri ihracat değerleri yer almaktadır. Ancak oluşturulan çizelge ihracat ile ilgili veri sağlayan sınırlı sayıdaki ülkenin bilgileri kullanılarak hazırlanmıştır. Veri toplama metodlarındaki farklılıklardan dolayı ülkeleri birbirleri ile karşılaştırmak, yorumlamada yanlış sonuçlara neden olabilecektir.

Çizelge 4. Dünyada Organik Tarım Ürünleri İhracat Değerleri (Milyon Avro)

Ülke	Yıl	İhracat (milyon avro)
İtalya	2019	2.425
Fransa	2019	826
Hindistan	2018	613
Avusturalya	2018	434
Dominik Cumhuriyeti	2018	423
Danimarka	2019	406
Meksika	2013	373
Kanada	2019	310
Kırgızistan	2019	288
Ukrayna	2019	168

Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

2.1.1.3. Talep

Uluslararası organik yiyecek ve içecek satışları 2019 yılında 112 milyar ABD dolarına (97 milyar avro) ulaşmıştır. Organik pazar 2013 yılından bu yana %55 büyümeye göstermiştir. Kuzey Amerika ve Avrupa 2000 yılında küresel pazarın %97'sini oluştururken; 2019 yılında bu ülkelerin pazardaki payları %90 düzeylerine gerilemiştir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerdeki pazarların büyümesinden kaynaklanmıştır. Organik gıda için en büyük pazara sahip ülkelerin başında ABD (44,7 milyar avro) gelmektedir. ABD'ni, Almanya (12,0 milyar avro), Fransa (11,3 milyar avro) ve Çin (8,5 milyar avro) izlemektedir. Bölgelere göre bakıldığında ise, Kuzey Amerika lider (48,2 milyar avro) iken; Avrupa (45,0 milyar avro) ikinci sırada yer almaktadır. 2019 yılı verilerinin mevcut olduğu tüm ülkelerde organik ürün pazarında büyüme kaydedilmiş ve büyüme rakamları bazı ülkelerde çift haneli sayılara ulaşmıştır. Fransa %13,4 ile en büyük büyümeyi kaydeden ülke olmuştur (FiBL - IFOAM, 2021).

Organik ürünlerin toplam pazar içindeki payına bakıldığında; Danimarka (%12,1) ilk sırada yer alırken, onu İsviçre (%10,4), Avusturya (%9,3), İsveç (%9) ve Lüksemburg (%8,6) takip etmektedir. Türkiye'de ise, organik ürünlerin toplam pazardaki payına ilişkin yeterli veri bulunmamaktadır (FiBL - IFOAM, 2021).

Kıta bazında kişi başına en yüksek tüketim Kuzey Amerika'da (132 avro/yıl) iken; ülkeler bazında en yüksek tüketim Avrupa ülkelerindedir. 2019 yılı verilerine göre; dünya genelinde kişi başına en yüksek tüketim (344 avro/yıl) Danimarka'da iken onu İsviçre (338 avro/yıl), Lüksemburg (265 avro/yıl) ve Avusturya (216 avro/yıl) izlemektedir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Dünyada Kişi Başı Organik Ürün Tüketimin En Yüksek Olduğu Başlıca Ülkeler (2019) (Avro)

Ülke	Kişi Başı Organik Ürün Tüketimi (Avro)
Danimarka	344
İsviçre	338
Lüksemburg	265
Avusturya	216
İsveç	215
Fransa	174
Norveç	171
Almanya	144
ABD	136
Kanada	93

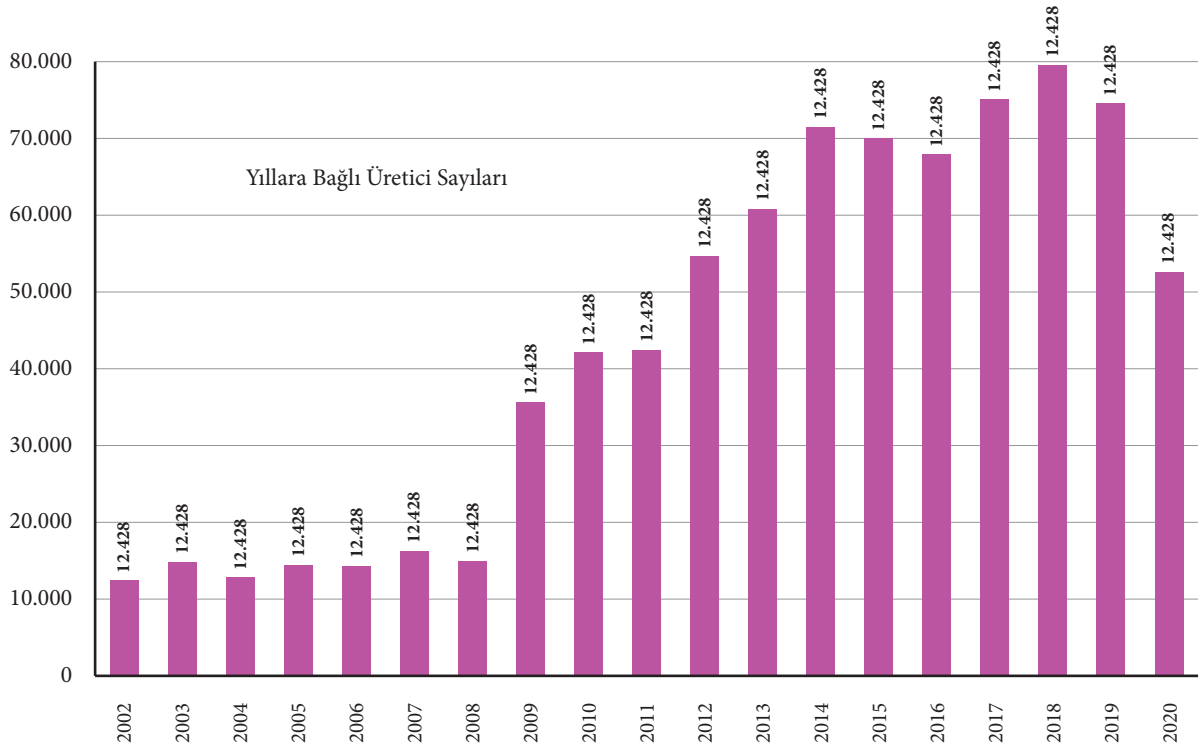
Kaynak: (FiBL - IFOAM, 2021)

Organik gıda satışlarının, 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 pandemisinin alışveriş yapma ve gıda tüketme alışkanlıklarında yaptığı değişikliklere bağlı olarak, çok daha kısa sürede 110 milyar avroya ulaşacağı öngörülmektedir. Bu hızlı artışın, özellikle Çin, Hindistan, Brezilya ve Endonezya gibi gelişmekte olan ülkelerde yaşanması muhtemel görülmektedir (FiBL - IFOAM, 2021).

2.1.2. Türkiye’de durum

2.1.2.1. Üretim

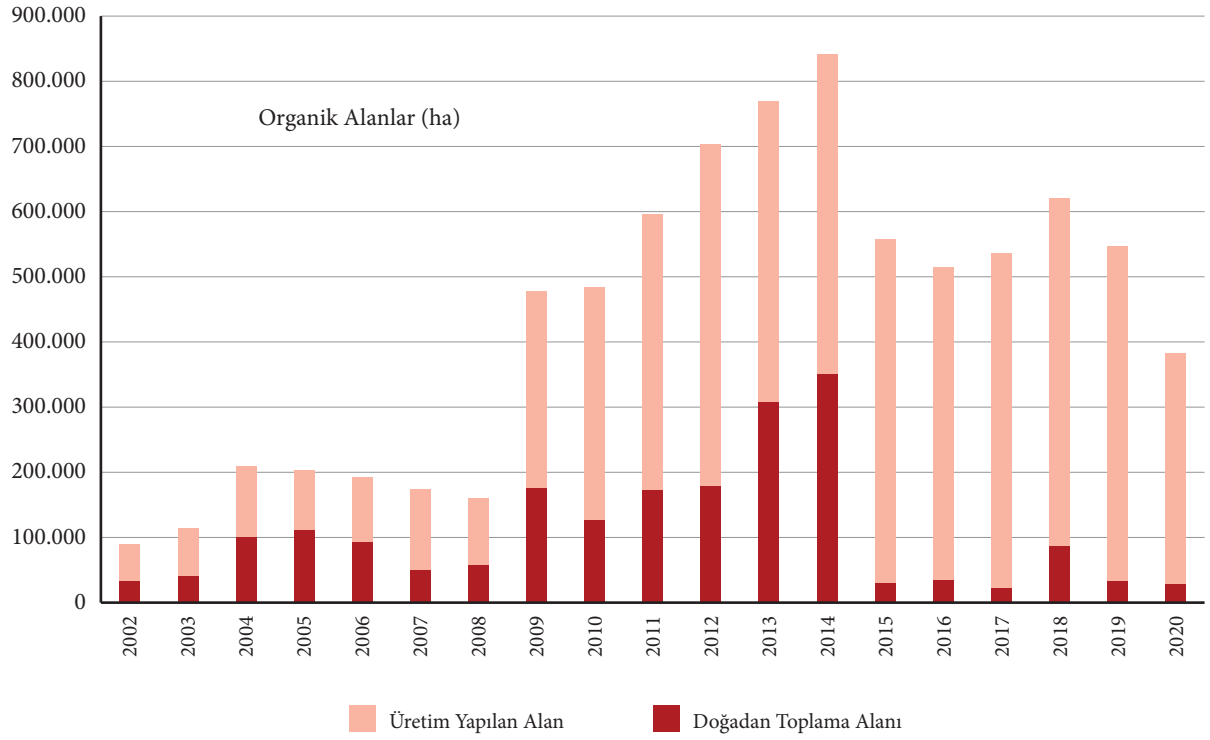
Türkiye’de organik üretim, dünyada organik tarımın gelişimine ve yurtdışı talebine bağlı olarak başlamıştır. Bazı yıllarda ticari nedenlerle (pazarlama, maliyet vb.) TR sertifikası ile organik tarım yapan üretici sayılarında ve buna bağlı olarak organik tarım yapılan alanlarda dalgalanmalar yaşanmaktadır. 1990 yılında 313 olan üretici sayısı 2001 yılına kadar düzenli bir artış göstermiş, 2001–2008 döneminde üretici sayılarında dalgalanmalar olmak ile birlikte genel olarak artış yönünde bir eğilim yaşanmıştır (Bilen ve diğerleri, 2012). 2009 – 2014 döneminde üretici sayılarında net bir artış meydana gelmiş, 2014 yılı verilerine göre geçiş sürecindeki üreticiler de dâhil edildiğinde organik üretim yapan üretici sayısı 71.472 kişi olmuştur. Organik üretim yapan üretici sayısında 2020 yılında bir önceki yıla göre %29,4 oranında azalış gerçekleşirken on yıl öncesine göre %23,9 artış ile organik üretim yapan üretici sayısı 52.590 kişiye ulaşmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Organik Üretim Yapan Üretici Sayıları (Geçiş Süreci Dâhil) (2002-2020)

Kaynak: (TOB, 2021)

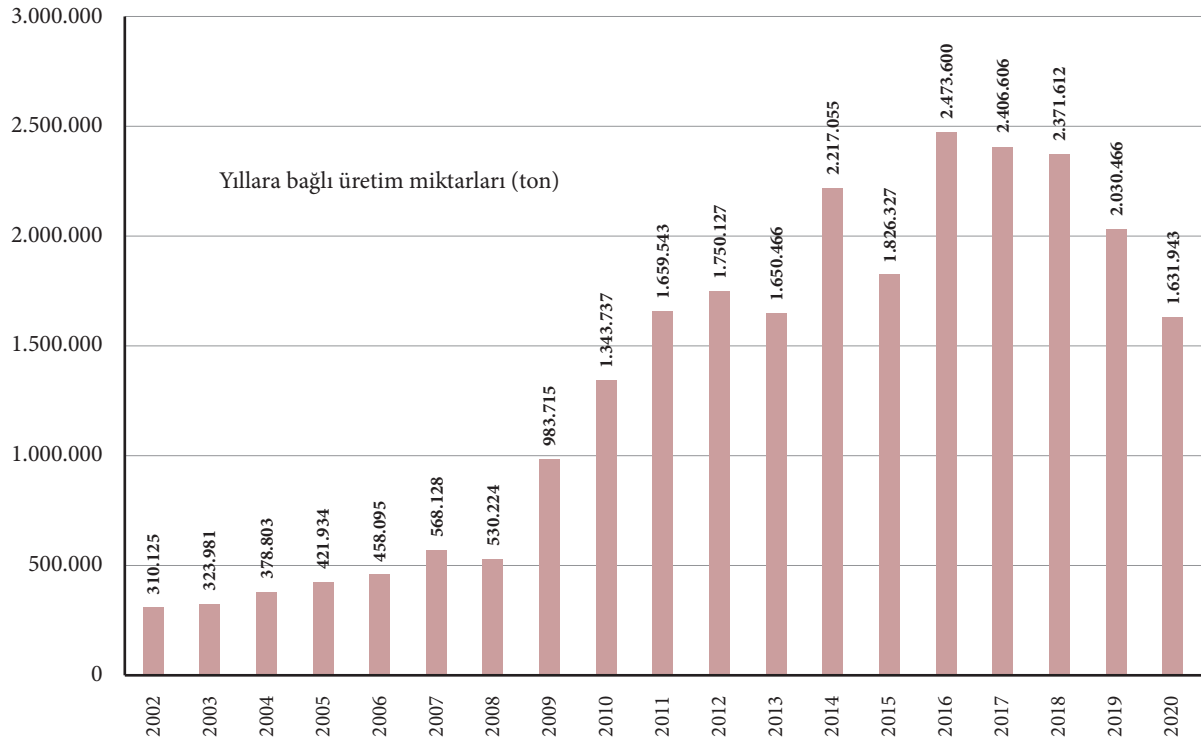
2002 yılında doğal toplama alanları dâhil 89.827 hektar olan organik ürün üretim alanı, 2011 yılına gelindiğinde yaklaşık 6 kat artarak 614.618 hektara ulaşmış, 2020 yılında ise yaklaşık 3 kat artış göstererek 382.665 hektar olmuştur. Doğal toplama alanlarında bazı yıllarda görülen hızlı artış nedeniyle sonraki yıllarda toplam (doğal toplama ve üretim birlikte) alanda bir azalma görülmektedir. Bu durum, üreticilerin organik tarımdan uzaklaşmalarından ziyade toplama alanlarına alınan sertifikaların azalması ile ilişkilidir. Doğal toplama alanlarındaki küçülmelere bağlı olarak ortaya çıkan toplam organik üretim alanlarındaki azalma, belirgin olarak 2015 yılında karşımıza çıkmaktadır. Üretici sayılarında olduğu gibi, üretim alanlarında da bazı yıllar dalgalanmalar olsa da genel olarak bir artış eğilimi görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Organik Üretim Alanları (Geçiş Süreci Dâhil) (2002-2020)

Kaynak: (TOB, 2021)

Türkiye’de 2002 yılında 310.125 ton olan organik ürün üretim miktarı 2012 yılına kadar düzenli bir artış göstermiştir. 2013 – 2020 döneminde ise üretici sayılarında dalgalanmalara bağlı olarak, bazı yıllar artışlar olurken bazı yıllarda ise azalmalar görülmektedir. 2020 yılında, bir önceki yıla göre üretim miktarında %20 oranında azalış gerçekleşirken, 2002 yılı ile karşılaştırıldığında %426 artış ile organik üretim miktarı 1.631.943 tona ulaşmıştır (Şekil 8).

Şekil 8. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Organik Ürün Üretim Miktarları (Geçiş Süreci Dâhil) (2002-2020)

Kaynak: (TOB, 2021)

2011-2020 döneminde organik bitkisel üretimde üretici sayılarındaki değişim ürünlere göre farklılıklar göstermektedir (Çizelge 4). Buğday üretici sayısı 2014-2018 yıllarında en yüksek seviyelerine ulaşmış olup, son iki yılda üretici sayısında önemli bir düşüş yaşanmıştır. 2019 (8.557 üretici) ve 2020 (3.532 üretici) yıllarında üretici sayılarının önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. 2020 yılında organik buğday üretici sayısı 2011 yılına göre yaklaşık %20 oranında azalmıştır. Bu düşüşler büyük ölçüde desteklemelerdeki değişimlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Organik elma üretici sayıları, son on yılda %37 oranında azalmış, 2011 – 2020 yılları arasında 1.000 – 2.000 kişi arasında seyretmiştir.

Geleneksel ihraç ürünlerimizde ise (üzüm, kayısı, fındık, incir) üretici sayıları artış göstermektedir. Bu durum, ihracatçı firmaların etkisi olarak nitelendirilebilir. Organik zeytin üretici sayıları dalgalanmalar gösterse de artış yönünde bir hareket izlemektedir. Organik zeytinde 2011 yılında 2.417 olan üretici sayısı 2020 yılında 4 kattan fazla artış ile 10.482’ye ulaşmıştır.

Organik incir üreticisi sayısı son on yılda yaklaşık 2,6 kat artış sağlamıştır. 2012 yılında bir azalma gösterse de 2013 yılından itibaren istikrarlı bir artış göstermektedir. 2011 yılında 1.844 olan üretici sayısı 2020 yılında 4.879’ye ulaşmıştır. 2011-2013 yılları arasında organik üzüm üretici sayılarında bir azalma görülmektedir. 2013 yılından itibaren ise bir artış meydana gelmiş ve 2011 yılında 1.328 olan üretici sayısı 2018 yılında 3.304 kişiye yükselmiş ama sonrasında 2020 yılında tekrar 2.347 sayısına gerilemiştir.

Organik fındık üretici sayıları 2012 yılında, 2011 yılı ile kıyaslandığında neredeyse %50 azalarak 3.169’dan 1.678 kişiye gerilemiştir. 2013 yılında ise tekrar artan eğilim göstermeye başlamış ve 2020 yılında sayı 6.110 kişiye ulaşmıştır. Organik domates üretici sayısı genel manada artış göstermektedir. 2011 yılında 152 olan üretici sayısı 2020 yılına gelindiğinde 311 kişiye ulaşmıştır (Çizelge 6).

Çizelge 6. Türkiye’de Organik Bitkisel Ürünler Bazında Üretici Sayıları

Ürünler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 Yılı Toplam Pay (%)	2011-2020 Değişim (%)
Buğday	4.422	7.968	9.150	12.191	10.593	12.267	12.025	11.090	8.557	3.532	7	-20
Zeytin	2.417	1.914	3.348	4.890	6.071	10.379	14.089	14.997	14.411	10.482	20	334
Elma	1.751	1.645	1.567	1.625	993	1.204	1.403	1.582	1.616	1.105	2	-37
İncir	1.844	1.413	2.064	2.304	2.752	3.884	5.182	5.501	5.370	4.879	9	165
Üzüm	1.328	1.300	1.274	1.357	1.614	2.272	2.665	3.304	3.105	2.347	4	77
Kayısı	757	640	682	771	771	898	1.204	1.429	1.620	1.414	3	87
Fındık	3.169	1.678	2.007	2.939	3.312	3.664	4.101	4.383	4.966	6.110	12	93
Pamuk	287	311	220	207	167	196	304	248	189	56	0	-80
Domates	152	165	223	270	283	283	301	320	346	311	1	105
Diğer	26.333	37.601	40.262	44.918	43.397	32.831	33.793	36.709	34.365	22.354	43	-15
Toplam	42.460	54.635	60.797	71.472	69.953	67.878	75.067	79.563	74.545	52.590	100	24

Kaynak: (TOB, 2021)

2011 yılında 2.084 ha olan elma üretim alanı 2020 yılında 2.461 hektar olarak gerçekleşmiştir. 2011-2015 yılları arasında organik incir üretim alanlarında artış meydana gelmiştir. 2011 yılında 4.508 hektar olan incir üretim alanları 2015 yılına gelindiğinde 6.994 hektar alana ulaşmıştır. Sonrasında ise artış trendi devam ederek 2020 yılında 12.341 hektar seviyelerine ulaşmıştır. 2011 yılında 6.271 hektar olan organik üzüm üretim alanları 2012 yılında 1,7 kat azalarak 3.635 hektar alana gerilemiş, ancak sonraki yıllarda tekrar artış göstererek 2015 yılında 4.259 hektara ve 2020 yılında da 6.859 hektara alana ulaşmıştır. Organik kayısı üretim alanının 2019 yılında en yüksek değerlere ulaştığı görülmektedir. 2020 yılında ise üretim alanlarında düşüş ile 4.827 hektara gerilemiştir. 2011 ve 2012 yıllarında 6 bin hektarın üzerinde olan organik pamuk üretim alanları, 2013 yılından itibaren azalarak 2020 yılında 1.021 hektara gerilemiştir (Çizelge 7).

Çizelge 7. Türkiye’de Organik Bitkisel Ürünler Bazında Üretim Alanları (ha)

Ürünler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 Yılı Toplam Pay (%)	2011-2020 Değişim (%)
Buğday	39.645	72.478	80.644	99.336	108.333	101.552	97.072	89.933	63.979	25.850	7	-35
Zeytin	9.503	9.689	17.738	23.393	29.149	50.247	58.518	62.745	60.875	47.330	12	398
Elma	2.084	1.900	1.825	2.265	1.210	4.056	7.500	3.204	2.749	2.461	1	18
İncir	4.508	4.141	5.754	6.482	6.994	9.601	12.728	13.532	13.307	12.341	3	174
Üzüm	6.271	3.634	3.851	3.877	4.259	5.534	6.364	7.854	8.443	6.859	2	9
Kayısı	2.582	2.526	2.858	3.323	3.106	3.476	4.220	5.279	5.605	4.827	1	87
Fındık	5.549	4.866	5.901	7.408	7.479	8.298	8.859	9.375	10.511	12.129	3	119
Pamuk	6.192	6.885	4.436	4.443	3.297	3.863	5.418	5.329	4.490	1.021	0	-84
Domates	197	187	263	232	221	166	226	241	264	247	0	25
Diğer	538.087	596.603	645.744	691.457	351.220	336.984	342.128	429.393	375.647	269.600	70	-50
Toplam	614.618	702.909	769.014	842.216	515.268	523.777	543.033	626.885	545.870	382.665	100	-38

Kaynak: (TOB, 2021)

Türkiye’de organik buğday üretimi 2011-2016 yılları arasında üretim alanlarının artmasına bağlı olarak düzenli bir artış göstermiştir ancak sonraki yıllarda desteklere bağlı oluşan artış durmuştur. 2020 yılına gelindiğinde yaklaşık 88 bin tonluk üretim değerlerine ulaşılmıştır (Çizelge 8). Organik buğday üretimi, organik hayvancılık için gereken organik sap/saman açısından da önemlidir.

Organik zeytin üretimi 2008 yılına kadar 10 bin ton civarında olmuştur. Ancak 2008 yılından itibaren üretimde hızlı bir artış gerçekleşmiş ve 2017 yılında üretim yaklaşık 230 bin tona ulaşmıştır. Sonraki yıllarda yaşanan düşüş ile 2020 yılında gelindiğinde üretim miktarları 114 bin tona gerilemiştir.

Elma, organik meyve suyu sanayisinde kullanım olanaklarından dolayı Türkiye’de üretim miktarı en fazla olan ürünlerden birisi olmuştur. Özellikle 2003 yılında 70 bin ton yıllık üretim değerlerine ulaşan elma üretimi, daha sonraki yıllarda dalgalı bir şekilde düşüşe geçmiş ve 2014 yılına gelindiğinde ise 37 bin ton yıllık üretim değerlerine gerilemiştir. 2015 yılında tekrar artışa geçerek, 55 bin ton civarında üretim gerçekleşmesine rağmen, bir önceki yıla kıyaslandığında organik elma üretim alanlarında yaklaşık %53 gibi önemli bir azalma meydana gelmiştir. Sonraki yıllarda ise artış devam ederek 2020 yılında 89 ton üretim değerlerine ulaşılmıştır.

Türkiye’de incir üretimi 2004 yılındaki 16 bin tona yaklaşan üretim değerinin dışında, 2011 yılına kadar 6 bin ton ile 10 bin ton arasında değişmiştir. 2011-2013 yılları arasında ise üretim miktarı yaklaşık 2 kat artarak ortalama 20 bin ton civarında olmuştur. Sonrasında ise üretim miktarındaki artış devam ederek 2020 yılında 81 bin tona ulaşmıştır.

2015 yılı verilerine göre organik üzüm üretimi ülkemizde yaklaşık 28 bin ton yaş üzüm, 19 bin kuru üzüm olmak üzere toplamda 47 bin tona ulaşmıştır. 2001 yılından 2003 yılına kadar azalan üretim miktarı sonraki yıllarda, dalgalanmalar olsa da artış yönünde bir eğilim göstermektedir.

Kayısı üretiminde yıllara bağlı olarak çok fazla dalgalanmalar yaşanmaktadır. En fazla üretimin olduğu yıl olarak kayıtlara geçen 2012’de, 41 bin tona yaklaşan üretim miktarı 2014 yılında neredeyse 10 kat azalarak 4 bin tona gerilemiştir. Sonraki yıllarda ise tekrar yükselmiş ve 2020 yılında 53 bin tonun üzerine çıkmıştır.

Pamuk üretimi 2006 yılında çok önemli bir artış göstermiştir. Bu artış, büyük ölçüde Şanlıurfa’daki organik pamuk üretiminin iki katına çıkmasıyla meydana gelmiştir. Daha sonra, 2006-2008 yılları arasında ortalama 62 bin ton civarında olan pamuk üretimi 2009 yılında yaklaşık %80 gibi önemli miktarda azalarak 12 bin tona gerilemiş, her ne kadar 2010 ve 2011 yıllarında artış gösterse de 2012 yılında tekrar azalmaya başlamış ve 2015 yılı verilerine göre 16,7 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Artış 2016, 2017 ve 2018 yıllarında da devam etmiş ardından ise gerçekleşen önemli miktardaki düşüş ile 2020 yılında 6 bin ton değerlerine ulaşmıştır.

2001 ve 2002 yıllarında 80- 90 bin ton civarında üretim değerine sahip olan domates, ihracata dönük talepte meydana gelen ciddi azalmadan dolayı %90 azalarak 8 bin ton değerlerine gerilemiştir. Eldeki son verilere bakıldığında (2020 yılı) 13 bin ton üretim miktarı görülmektedir. 2011- 2020 yılları arasındaki değerler göz önünde bulundurulduğunda üretim miktarının büyük ölçüde denge konumuna gelmiş olduğu görülmektedir.

Çizelge 8. Türkiye’de Organik Bitkisel Ürünler Bazında Üretim Miktarları (ton)

Ürünler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 Yılı Toplam İçerisindeki Pay (%)	2011-2020 Değişim (%)
Buğday	92.509	164.651	169.287	217.843	247.355	283.824	200.911	195.131	126.666	88.454	5	-4
Zeytin	42.584	29.358	39.662	62.664	93.374	168.188	229.527	213.369	154.736	114.372	7	169
Elma	41.623	36.893	37.291	37.688	55.155	65.398	73.175	171.639	116.522	89.264	5	114
İncir	16.695	24.892	20.423	52.130	48.058	68.956	93.005	89.535	85.048	81.248	5	387
Üzüm	22.035	20.709	24.355	27.319	47.048	83.451	91.839	116.283	131.768	115.236	7	423
Kayısı	27.942	40.857	32.739	4.102	23.897	85.038	47.658	58.805	60.616	53.272	3	91
Fındık	7.225	10.551	9.865	10.193	11.579	12.890	15.096	17.667	20.510	21.449	1	197
Pamuk	33.347	31.066	20.603	22.058	16.653	19.353	29.131	30.389	23.960	6.075	0	-82
Domates	10.935	8.822	9.004	8.444	8.205	9.737	14.359	16.594	14.667	13.089	1	20
Diğer	1.364.648	1.382.328	1.257.158	1.199.794	1.277.967	1.676.765	1.611.905	1.462.200	1.295.973	1.049.484	64	-23
Toplam	1.659.543	1.750.127	1.620.387	1.642.235	1.829.291	2.473.600	2.406.606	2.371.612	2.030.466	1.631.943	100	-2

Kaynak: (TOB, 2021)

Dünyada ve Türkiye’de organik hayvansal üretimde de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ancak ülkemizdeki organik hayvan varlığı ve işletme sayıları henüz yeterli düzeyde değildir. Bunun en önemli sebepleri, organik yem temininde ve gezinme alanıyla ilgili yaşanan sıkıntılar, maliyetin yüksek olması ve iç piyasada tüketicinin alım gücünün düşük olmasına bağlı talep yetersizliği olarak öne çıkmaktadır. Ülkemizde organik hayvancılığın gelişebilmesi için yem üretiminin arttırılması ve organik hayvancılığa ilişkin destek programlarının planlanması gerekmektedir.

Organik hayvancılık yapan üreticilerin sayısı 2005 – 2020 yılları arasında oransal olarak ciddi bir artış göstermiş olmakla birlikte, geçiş sürecindeki üreticiler de dâhil edildiğinde bu rakam sadece 110 üretici ile sınırlı kalmıştır. 2005 – 2020 yılları arasındaki süreçte, büyükbaş hayvan sayısı %304 artış ile 7.888 adet, küçükbaş hayvan sayısı ise büyük bir grubun ticari sebeplerle organik tarımdan ayrılması nedeniyle %76 düşüş ile 2.454 adet, kanatlı hayvan sayısı yaklaşık %126 bin artışla 1.119.823 adet olmuştur. Organik yumurta talebindeki artışa bağlı olarak organik kanatlı hayvan sayısında da büyük bir artış ortaya çıkmıştır (Çizelge 9).

Çizelge 9.Türkiye’de Organik Hayvancılık Yapan Üretici Sayıları ile Büyükbaş, Küçükbaş, Kanatlı Hayvan Sayıları (Geçiş Süreci Dâhil)

Yıllar	Üretici Sayısı	Büyükbaş (Adet)	Küçükbaş (Adet)	Kanatlı (Adet)
2005	6	1.953	10.066	890
2020	110	7.888	2.454	1.119.823
Değişim (2005 - 2020)	%1.733	%304	%-76	%125.723

Kaynak: (TOB, 2021)

Türkiye’de iller itibariyle organik hayvan varlığı incelendiğinde; büyükbaş hayvan varlığı en fazla %35 pay (2.786 adet) ile Çanakkale’de yer alırken, onu %26 pay (2.083 adet) ile Manisa ve %15 pay (1.165 adet) ile Niğde izlemektedir. Küçükbaş hayvan varlığına bakıldığında ise, 1.997 adet hayvan ile toplam hayvan varlığının %81,4’lük bölümünü oluşturan Çanakkale ilk sırada yer almaktadır. Organik kanatlı hayvan varlığında ise Samsun (187.583), Sakarya (155.600), İzmir (140.562), Bolu (128.479), Elâzığ (115.118) ve Manisa (103.150) illerinin 100 binin üzerinde organik kanatlı hayvan varlığı ile öne çıktığı görülmektedir (TOB, 2021).

2005 – 2020 yılları arasında organik arıcılık yapan üretici sayısı %34 artarak 494 kişi, kovan sayısı %77 artarak 89.128 adet, üretim miktarı ise %79 artarak 1.028 ton olmuştur (Çizelge 10). İşletmelerde bal üretiminden sonra en fazla üretimi yapılan organik arı ürünleri sırasıyla; polen, balmumu, propolis ve arı sütüdür (Kılıçın, ve diğerleri, 2019).

Çizelge 10. Türkiye’de Organik Arıcılık Yapan Üretici Sayıları, Kovan Sayıları ve Bal Üretim Miktarı (Geçiş Süreci Dâhil)

Yıllar	Üretici Sayısı	Kovan (Adet)	Bal Üretim Miktarı (Ton)
2005	370	50.486	573
2020	494	89.128	1.028
Değişim % (2005 - 2020)	34	77	79

Kaynak: (TOB, 2021)

Türkiye’de kovan sayılarında yıllar itibariyle önemli dalgalanmalar söz konusudur. Bu dalgalanmalar organik tarıma başlayan ve ayrılan üreticilerle ilgili olduğu kadar, kovanlarını tamamen kaybetmek istemeyen organik arı üreticilerinin, organik tarım yönetmeliğine uygun olmayan girdileri kullanarak hastalık ve zararlılarla mücadele etmesinden sonra, bu kovanların tekrar geçiş süreci kovanları olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır (TOB, 2021).

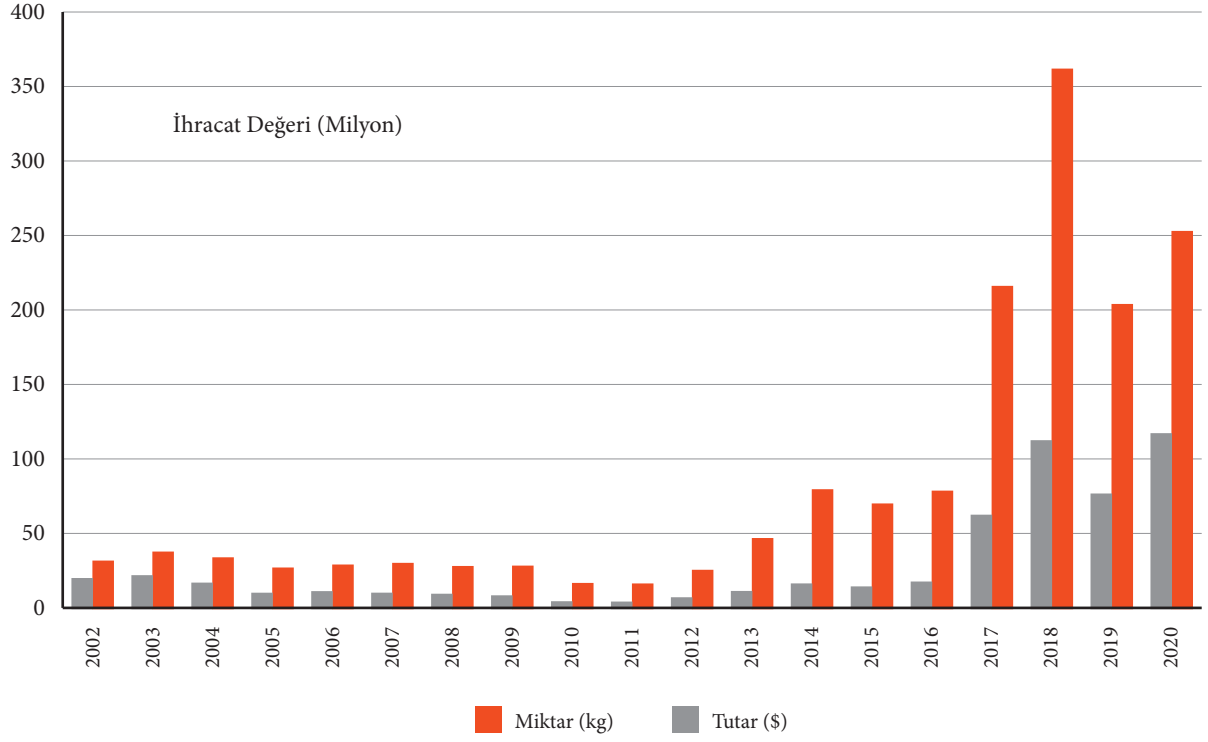
Organik arıcılık yapan 76 üretici ile ülkemizde en çok üreticinin yer aldığı il Bayburt’tur. 14.587 kovanın bulunduğu Van ise, en çok organik arı kovanının bulunduğu il olarak ilk sırada yer almaktadır.

2.1.2.2. Dış ticaret

Türkiye’de, organik tarım ürünleri dış ticaretine ilişkin tüm bilgileri ortaya koyan veri toplama altyapısı, henüz yeterli düzeyde değildir. Konvansiyonel ürünler ticaretinin izlenmesine olanak sağlayan sınıflandırma sisteminin (GTİP: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) uluslararası sisteme dayanması ve bu nedenle organik tarım ürünleri için ayrıca oluşturulmaması, tüm dünyada organik tarım ürünleri ticaretine ilişkin istatistiklerin izlenmesini, sağlıklı verilere ulaşılmasını güçleştirmektedir. 2006/7 sayılı İhracı Kayda Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ çerçevesinde organik ürünlerin ihracatı kayda bağlanmış ve ihracata ilişkin bilgilerin bir merkezde toplanması amacı ile Ege İhracatçı Birlikleri koordinatör birlik olarak yetkili kılınmıştır. Bahsedilen nedenle, ihracata ait istatistiki veriler, koordinatör birlik olan Ege İhracatçı Birlikleri kayıtlarından elde edilebilmektedir. Ancak, organik üretimin çok büyük bir bölümü ihraç edilmesine rağmen, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından açıklanan üretim istatistikleri ile Ege İhracatçı Birlikleri tarafından açıklanan dış ticaret istatistikleri arasında önemli farklılıklar görülmektedir. Bunun sebebi olarak, organik tarım ürünleri ihracatının kayda bağlı olmasına karşın firmaların zaman zaman İhracatçı Birliklerine bildirimde bulunmaması gösterilmektedir. Ayrıca üretimde genel olarak hammadde esas alınırken ihracatta işlenmiş ürün (yaş, kurutulmuş, dondurulmuş ve diğer şekillerde işlenmiş ürün) değerleri yer alabilmektedir. Örneğin üretim istatistiklerinde organik pamuk üretimi yer alırken ihracat istatistiklerinde iplik veya konfeksiyon olarak ihraç edilen mamul organik ürünlere ait veriler bulunmamaktadır. Bu sebeplerden dolayı yapılan ihracatın tamamının istatistiklere yansıtılmadığı her fırsatta dile getirilmekte ve boşlukların giderilmesine yönelik olarak kurumlar arası çalışmalar devam etmektedir.

Organik ürünlerin dış ticaretine ilişkin Şekil 9’da verilen istatistiklerin yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı yorumlanması sağlıklı olmamakla birlikte 2020 yılında ihracatımız 116.405 ton ve 252.17 milyon ABD doları (484.16 avro) olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’nin organik tarımsal ürün ihracatı yaptığı ülke sayısı 32 olup, en önemli ihraç pazarlarını AB ülkeleri oluşturmaktadır. Üretilen organik sertifikalı ürünlerin önemli bir bölümü başta AB ülkeleri olmak üzere, Kuzey Avrupa ülkeleri, ABD, Kanada ve Japonya da Türkiye için çok önemli pazarlardır. Ayrıca Türkiye 210.760 ton ile Avrupa ülkelerinde en çok ürün ihracatı yapan 6. ülke konumundadır (FiBL - IFOAM, 2021).

Şekil 9. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Organik Ürün İhracat Miktarı ve Değerleri (2002-2020)

Kaynak: (TOB, 2021) (Ege İhracatçı Birlikleri, 2021)

Türkiye’de 2020 yılı verilerine göre (Çizelge 11) en fazla organik ürün ihracat tutarı %15 pay ile meyve ve meyve ürünleridir. Diğer önemli ihraç ürünleri ise sırasıyla incir ve incir ürünleri, üzüm ve üzüm ürünleri, fındık ve fındık ürünleri, kanola, mercimek şeklinde sıralanabilir. İhracat miktarı açısından da en yüksek payı %29 ile buğday ve buğday ürünleri oluşturmaktadır. Mercimek çeşitleri de önemli ihraç ürünleri arasında yer almaktadır.

Çizelge 11. Türkiye’de En Çok İhracatı Yapılan Organik Ürünler (2020)

Ürün Adı	Miktar (Bin Adet)	Miktar (Bin Ton)	Pay % (Miktar)	Tutar (Milyon \$)	Pay % (Tutar)
Meyve ve meyve ürünleri		15,2	13	37,1	15
İncir ve incir ürünleri		7,2	6	34	13
Üzüm ve üzüm ürünleri		9,8	8	28,3	11
Fındık ve fındık ürünleri		3,6	3	27	11
Kanola		7,3	6	22,8	9
Mercimek çeşitleri		11,2	10	19,4	8
Buğday ve buğday ürünleri		339	29	16,9	7
Ay çekirdeği		1,4	1	13	5
Kayısı ve kayısı ürünleri		2,6	2	11,7	5
Susam ve susam ürünleri		1,7	1	8,4	3
Baharatlar		4,7	4	6,6	3
Nohut		3,9	3	5,5	2
Fasulye çeşitleri		2,7	2	4,4	2
Kuru yemiş karışımı (kabuklu meyve karışımı)		0,2	0	3,7	1
Mısır		2,7	2	3,3	1
Soya		5,2	4	2,5	1
Sebze ve sebze ürünleri		1,7	1	2,1	1
Keçiboynuzu ve keçiboynuzu ürünleri		0,08	0	1,6	1
Süt ve süt ürünleri		0,5	0	1,6	1
Yumurta	523,4		0	0,7	0
Zeytin ve zeytin ürünleri		0,2	0	0,6	0
Pirinç		0,7	1	0,5	0
Diğerleri		0,04	0	0,09	0
GENEL TOPLAM	523,4	116,4	100	252,2	100

Kaynak: (TOB, 2021)

Başlangıçta organik tarımın gelişmesine yardımcı olan kuru ve kurutulmuş meyveler pazarında, Türkiye halen lider ülke konumunda bulunmaktadır. Ekolojik pazarlarda meyve ve sebze en çok tercih edilen ürünlerdendir.

İç talep doğrultusunda organik ürün ithalatı da yapılmaktadır. En çok ithal edilen organik ürünlerin başında bebek mamaları ve meyve suyu konsantreleri gelmektedir. Meyve ve bitki çayları, müsli, yulaf, yeşil çay, reçeller, buğday, filtre kahve, pamuk, mercimek, kuru meyveler, bisküviler, ceviz, hindistan cevizi ürünleri, soya fasulyesi, kayısı çekirdeği içi ve yağı ithal edilen organik ürünler arasındadır (Toplu Yılmaz & Demirbaş, 2021). Özellikle katma değerli organik ürün üretimi açısından gereken bazı hammaddeler de ithalat yoluyla sağlanmaya çalışılmaktadır.

Çizelge 12. Türkiye Organik Ürün İthalatı (2020)

Ürün Adı	Miktar (ton)	İthal Edilen Ülke
Soya Fasulyesi (Küspesi, Yağı ve Sosu)	7.810,34	Etiyopya, Çin, Hollanda
Kanola	7.228,17	Kazakistan, Rusya, Ukrayna
Ay çekirdeği (Tohumluk ve Yağı)	4.586,57	Rusya, Ukrayna, Hollanda
Keten Tohumu (sarı, kahverengi)	4.114,40	Kazakistan, Rusya
Susam Tohumu (Ham ve Soyulmuş)	2.165,16	Hindistan, Uganda, Nijerya, Etiyopya
Fasulye (Beyaz, Kırmızı, Maş, Siyah)	2.133,00	Özbekistan, Kırgızistan, Etiyopya
Bebek Maması	1.989,44	Almanya, İsviçre, Çek Cumhuriyeti, Polonya
Hurma (Kuru, Pekmez, Ezme)	1.410,46	Pakistan, Tunus, Fransa, Irak, Cezayir, Cape Verde Adaları, Ürdün
Meyan kökü	316,81	Gürcistan, Kazakistan
Kurutulmuş/Dondurulmuş/Püre Meyveler (Muz, Mango, Erik, Frenk Üzümlü, Goji Berry, Ahududu, Ananas, Elma, Mango)	284,74	Almanya, Belçika, ABD, Fransa, İngiltere, Arjantin, Çin, Peru, Şili, Kırgızistan, Sırbistan
Hindistan Cevizi (İçeceği, Şekeri, Yağı, Unu, Sütü, Cipsi ve Kreması)	228,51	ABD, Sri Lanka, Endonezya, Hindistan, Almanya, Kırgızistan, İtalya
Kırmızı Mercimek	109,00	Rusya
Soslar (Ketçap, Hardal)	89,73	Hollanda, İngiltere, İsveç, Fransa
Bezelye ve Bezelye Protein Tozu	73,95	Almanya, İngiltere, Bulgaristan, Hollanda, Ukrayna
Sirke (Alkol, Üzüm, Balsamik, Elma)	66,85	Almanya, İtalya
Baharatlar (Çörek Otu, Karabiber, Tarçın, Zerdeçal, Zencefil)	57,11	Almanya, Hindistan, ABD, Sri Lanka
Sıvı Gübre	54,52	İtalya, Çin
Barbunya	44,00	Kırgızistan
Palm Yağı	38,70	Almanya

Pancar ve Şeker Kamışı Şekeri	33,8	Almanya
Kakao (Tozu ve Yağı)	28,36	Hollanda, Peru, Almanya, İngiltere)
Bitkisel İçecekler (Badem, Çarkıfelek Meyvesi, Nar, Yulaf)	27,59	İtalya, Peru, İran
Kahve ((Kafeini Alınmamış, Kavrulmuş, Öğütülmüş)	24,48	Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika, Danimarka, İsveç
Kahvaltılık Gevrek Çeşitleri (Müsli, Granola, Yulaf, Karabuğday, Kinoa, Mercimek)	24,20	Almanya, ABD, Slovakya, Fransa, İspanya, İsveçre
Bitkisel Tozlar (Acai, Hayat Ağacı, Buğday Ve Arpa Çimi, Camu, Klorella, Spirulina, Karnıyarık Otu, Maca, Reişi Mantarı, Goji berry, Mürver Meyvesi, Muz, Soğan)	23,50	Bulgaristan, Almanya, İngiltere, ABD, Hollanda, Peru, Çin, Hindistan
Çikolata	20,15	Almanya, Belçika, Hollanda, İtalya
Pirinç (Unu, Protein Tozu, Patlağı, İçeceği)	19,80	Almanya, Fransa, İngiltere, Belçika, İtalya
Bitkisel Yağlı Süt Bazlı Karışım	19,31	İspanya
Ageva Şurubu	18,08	Meksika
Reçel (Yaban Mersini, Ahududu, Kızılıçık)	14,24	İsveç
Chia (Tohumluk)	14,00	Peru, Paraguay, Almanya
Makarna	8,23	İtalya
Bitkisel Çay (Adaçayı, Papatya, Nane/ Limon, Mate, Kuşburnu/Bamya Çiçeği)	7,07	Almanya, ABD
Kenevir (Tohumu ve Yağı)	5,20	Litvanya, Çin, Romanya
Mısır Çerezi	5,10	Almanya, Fransa, İtalya, Slovakya.
Kinoa	4,00	Peru, Almanya
Arı Ürünleri (Propolis ve Arı Sütü (Toz))	3,84	İtalya, Fransa, Almanya, Çin
Tofu	3,60	Hollanda
Ceviz kabuksuz (Taze/Kurutulmuş)	2,98	Almanya
İsveç İksiri	2,51	Fransa
Takviye Gıda	2,41	Almanya
Margarin (Tuzlu)	1,56	Danimarka

Fındık Kreması ve Ezmesi	1,00	Fransa
Şarap	0,45	Fransa
Gıda Nişastası	0,40	Almanya
Belçika Kurabiyesi	0,26	Belçika
Uçucu Yağ (Nane, Karanfil Yağı)	0,05	Hindistan
GENEL TOPLAM	33.117,60	

Kaynak: (TOB, 2021)

2.1.2.3. Talep

Organik ürünlere olan talep dünyada ve Türkiye’de her geçen gün artan eğilim göstermektedir. Özellikle pandemi döneminde sağlıkla ilgili hassasiyetler çerçevesinde başta organik ürünler olmak üzere güvenilir ürünlere yönelik talep artmıştır. Dünyada bazı ülkelerde organik ürün satışları %30 oranında artış göstermiştir (FiBL - IFOAM, 2021). Türkiye’de organik ürünlere yönelik tercihler artmakla birlikte iç pazara yönelik net bir veri bulunmamaktadır.

2.2. Üretim Yapısı

2.2.1. Üretim sistemi ve işletmelerin durumu

Organik tarım, insan sağlığına ve çevreye zarar vermeyen ve üretimde kimyasal girdi kullanılmadan, üretimden tüketime kadar her aşaması kontrollü ve sertifikalı tarımsal üretim biçimidir. Organik tarımda üretimden tüketime her aşamada kontrol ve kayıtlı sertifikalı üretim söz konusudur. Türkiye’de işletmeler, bireysel sertifikasyon ve grup sertifikasyonu olarak iki şekilde sertifikalandırılmaktadır. Küçük ölçekli işletmeler genellikle bir araya gelerek grup sertifikasyonu başvurusu yapmakta ve böylece üretim maliyetini düşürebilmektedirler (Çizelge 13).

Çizelge 13. Türkiye’de Organik Üretim Yapan Üreticilerin Bireysel ve Grup Sertifikası Alma Durumları

Yıl	Bireysel Sertifikalı Üretici Sayısı	Grup Sertifikalı Üretici Sayısı
2020	7.574	50.964
2021	6.526	45.797

Kaynak: (TOB, 2021)

2.2.2. Maliyet değerlendirmesi

Organik tarım üretiminde mekanik mücadele (yabancı ot kontrolü), hayvansal gübre kullanımı gibi nedenlerle genellikle daha fazla işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda kullanımına izin verilen organik girdilerin fiyatları oldukça yüksektir. Birim maliyetin en önemli faktörü olan verim, ürünlere, işletmenin yapısına, uygulanan tekniklere ve işletmenin

içinde bulunduğu ekolojik faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Verimde yaşanabilecek düşüşler doğrudan ürün maliyetini artırmaktadır. Ayrıca sertifikasyon zorunluluğu bulunmakta ve bu da maliyeti artırmaktadır. Sertifikasyon tek yıllık sözleşmeleri kapsasa da organik tarımda süreklilik söz konusu olduğundan bu maliyet unsurunun sabit masraf unsuru olarak ele alınması gerekmektedir.

Sertifikasyon maliyeti, sözleşmeli üretim yapılan firmalar tarafından karşılanabildiği gibi, grup sertifikasyonu ile işletme başına düşen sertifikasyon maliyeti önemli oranda azaltılabilmektedir. Ancak, bireysel sertifikasyona sahip pek çok üretici bu maliyeti karşılayabilecek bir prim fiyatına ya da bu kaybı karşılayabilecek bir desteğe ihtiyaç duymaktadır.

Maliyetin azaltılabilmesi için işletmelerin alabileceği pek çok önlem bulunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- Gübrelerin işletme içinden elde edilmesi,
- Ağaç ve çalılardan elde edilen yaprak ve sapların malçlama amacıyla kullanılması,
- Hayvan yemini işletmede üretmek,
- Ekipman ve makineleri komşu işletmelerle paylaşmak,
- Zararlılara ve yabancı otlara karşı yerel bitkilerden yararlanmak.

Çizelge 14’de görüldüğü üzere konvansiyonel üretime kıyasla organik üretimde maliyet daha fazla olmasına karşın verim değişkenlik göstermektedir. Örneğin; (Pezikoğlu, ve diğerleri, 2017) tarafından yapılan çalışmada özellikle tarla bitkileri grubunda, organik üretimdeki verimin konvansiyonele göre daha fazla olduğu ortaya konulmuştur.

Çizelge 14. Türkiye’de Konvansiyonel ve Organik Bazı Ürünlerde Üretim Maliyetleri ve Verim

Ürün	Verim (kg/da)		Maliyet (TL/kg)	
	Organik	Konvansiyonel	Organik	Konvansiyonel
Kuru kayısı	200	250	7,27	4,98
Şeftali (organik-grup sertifikasyonu)	2.000	2.500	2,21	1,81
Şeftali (organik-bireysel sertifikasyon)	2.000		2,25	
Buğday	379	330	0,66	1,95
Yonca	413	375	2,64	1,52
Korunga	460	474	1,95	0,92
Yulaf	450	350	1,95	1,36
Dane Fiğ	650	325	1,15	1,55

Kaynak: (Pezikoğlu, ve diğerleri, 2017)

2.2.3. Finansman yapısı

03.01.2020 tarih ve 30997 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Kararla T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince organik tarım faaliyetinde bulunan üreticilere kredi kullandırılması imkânı sağlanmıştır. Organik tarımda yıllar itibariyle kullanılan indirimli kredi miktarı ve kredi kullanan üretici sayısı değişmekle birlikte 2004 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede toplamda 9.108 üreticiye 759.628.231 TL kredi verilmiştir (Çizelge 15).

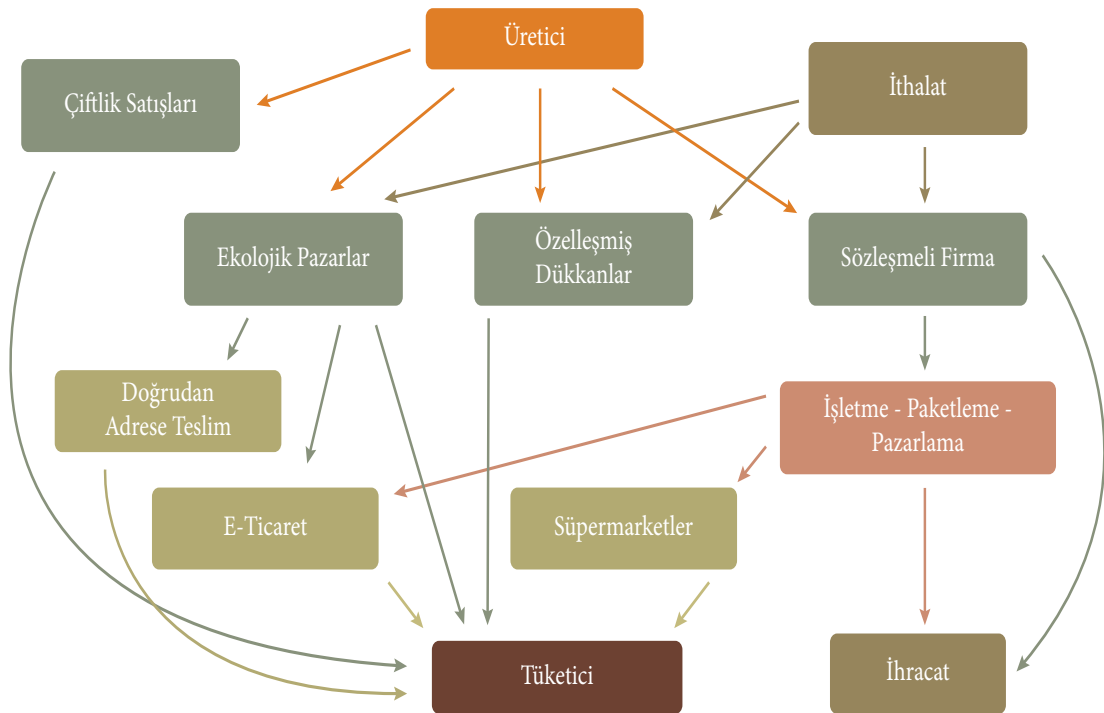
Çizelge 15. Türkiye’de Organik Tarımda İndirimli Kredi Miktarı ve Kredi Kullanan Üretici Sayıları

Yıllar	Üretici Sayısı	Tutar (TL)
2004	116	3.413.000
2005	273	7.069.000
2006	545	15.866.000
2007	681	19.561.000
2008	824	24.553.000
2009	704	31.755.000
2010	1.830	69.473.000
2011	1.274	27.370.000
2012	289	20.821.000
2013	276	52.173.545
2014	308	60.319.343
2015	877	73.507.052
2016	576	68.470.375
2017	203	94.438.893
2018	168	82.611.212
2019	164	108.226.811
TOPLAM	9.108	759.628.231

Kaynak: TOB, 2021 (BÜGEM)

2.3. Pazar Yapısı

Türkiye’de organik ürünlerin önemli bir bölümü (%85’ten fazlası) sözleşmeli olarak yurtdışına ihraç edildiğinden üretim yurt dışı talebine göre şekillenmektedir (Demiryürek K. , 2011; Ayla & Altıntaş, 2017). Türkiye’de organik ürün pazarlama kanallarının verildiği Şekil 10’da da görüleceği üzere üreticiler, ürünlerini sözleşmeli firmalar aracılığıyla yurtdışına pazarlayabilmektedir. Ayrıca yurtiçinde, çiftlik satışları, ekolojik pazarlar, özelleşmiş dükkânlar ile e-ticaret aracılığıyla doğrudan ve /veya aracı hizmet sağlayıcılar vasıtasıyla ürünlerini tüketiciye ulaştırabilmektedir. İthal edilen organik ürünler, sözleşmeli firmalar aracılığıyla doğrudan ya da işleme, paketlenme vb. aşamalardan sonra yurtdışına ihraç edilebilmektedir. Yine ithal edilen organik ürünler, doğrudan ekolojik pazarlar, özelleşmiş dükkânlar aracılığıyla direk ya da dolaylı olarak yurtiçi tüketiciye ulaşmaktadır.

Şekil 10. Türkiye’de Organik Ürün Pazarlama Kanalları

Kaynak: (Pezikoğlu, 2016)

Yurtiçinde en önemli pazarlama kanalları olarak semt pazarları ön plana çıkmaktadır. Ancak semt pazarları sınırlı sayıda ve sadece birkaç şehirde bulunmaktadır (Yüceboy, 2018).

“ETO” ve “Buğday” gibi bazı STK ile belediyelerin girişimleri sayesinde büyük şehirlerde (İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara gibi) halk pazarları kurulmuş ve faaliyetlerine devam etmektedirler. Ülkemizdeki sayıları yıldan yıla değişmekle birlikte 2021 yılı itibariyle 21 adet organik halk pazarı aktif olarak hizmet vermektedir. Organik ürün satılan pazarların güncel listesi Çizelge 16’da verilmiştir. Ayrıca organik pazarlar ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler Ek 3’de yer almaktadır. Türkiye’de yapılan çalışma sonuçlarına göre, organik ürünlerin genel olarak konvansiyonel ürünle aynı fiyata, %10 yüksek fiyata veya %30 yüksek fiyata satıldığı ortaya konmuştur. Ayrıca aracılardan %20 ile %50 oranında kâr elde ettikleri saptanmıştır (Kumcu, 2019).

Çizelge 16. Türkiye’de Organik Ürün Halk Pazarlarının Yeri ve Kuruluş Yılları

Organik Pazarın İl	Organik Pazarın Kurulduğu İlçe	Pazarın Kuruluş Yılı
Adana	Çukurova	2017
Ankara	Ayrancı	2008
	Ümitköy	2011
Balıkesir	Burhaniye	2011
Bursa	Nilüfer	2006
Diyarbakır	Bağlar	2020
Eskişehir	Tepebaşı	2010
İzmir	Bostanlı	2010
	Balçova	2013
İzmit	41 Burda AVM	2016
İstanbul	Bakırköy	2020
	Beylikdüzü	2010
	Büyükyalı	2020
	Eyüpsultan	2017
	Kadıköy	2010
	Kartal	2009
	Küçükçekmece	2014
Kayseri	Şişli	2006
	Kocasinan	2013
Konya	Yenimahalle	2021
	Meram	2012

Kaynak: (ETO,2021)

2.4. AR-GE

Türkiye'nin sahip olduğu farklı ekolojik koşulları ve henüz kirlenmemiş verimli toprakları, zengin biyoçeşitliliği ve özellikle zengin yerel çeşitleri organik tarımda birçok ülkeye göre avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla bu kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından organik tarım alanında yapılacak AR-GE faaliyetleri önem taşımaktadır. Doğayla dost olabilecek girdilerin sağlanması amacıyla yapılacak AR-GE çalışmaları, organik tarımın dış kaynaklı girdilere bağlı olarak sürdürülmesini engellemek açısından yararlı olabilecektir.

Türkiye'de organik tarım alanında üniversiteler, STK'lar ve kamu tarafından AR-GE çalışmaları yürütülmektedir. Kamu alanında AR-GE faaliyetlerini yürüten en önemli kurum Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü (TAGEM)'dür.

Organik tarım araştırmalarındaki öncelikli amaç; Türkiye'de, bir ölçüde yeni olan organik tarım faaliyetlerinin sürekliliğini ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik olmak üzere, AR-GE çalışmaları yapmak ve organik tarım faaliyetleri için bilimsel veri oluşturmaktır.

Türkiye'de TAGEM tarafından organik tarım araştırmaları, 2001 yılında başlamıştır. 2005-2021 yılları arasında toplam 84 adet araştırma projesi yürütülmüştür. Halen, TAGEM'e bağlı illerdeki 8 araştırma enstitüsünde, 12 adet organik tarım araştırma projesi devam etmektedir (Ek 4). 2005-2010 yılları arasında yapılan çalışmaların organik tarımın başlangıcını oluşturan çalışmalar olduğu, bu araştırmaların daha sonrasında yürütülecek çalışmalara temel oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Gelecek yıllarda organik tarım konusundaki araştırma projelerinin artarak devam etmesi beklenmekte ve bu bağlamda TAGEM tarafından sektör ihtiyaçlarına uygun olarak Bakanlık Araştırma Enstitülerine güdümlü araştırma projeleri yaptırılması planlanmaktadır.

Ayrıca AB fonları ile organik tarım alanında farklı programlar altında projeler desteklenmiştir. Bu projelerden; Core Organic "Avrupa Uluslararası Organik Gıda ve Tarım Sistemleri Araştırmalarının Koordinasyonu" projesinde Türkiye'yi TAGEM temsil etmektedir. Proje halen devam etmektedir. Yunanistan, Türkiye, Hollanda, Litvanya'dan 6 ortağın yer aldığı "Geleceğin çiftçileri için beceriler" SKIFF Projesi; 'ERASMUS PLUS PROGRAMME KA2 Programı kapsamında 01.09.2015-28.02.2018 yılları arasında fonlanmıştır. AB Horizon 2020 Programında desteklenen Organic-PLUS projesi; "Avrupa'da Organik Tarımın Tartışmalı Girdilerini Ortadan Kaldırmak için Yollar", 9 AB Üyesi ve 3 bağlı ülke temsilcisi olan 11 Üniversite, 14 araştırma kuruluşu ile 50'yi aşkın KOBİ ve STK desteği ile yürütülmektedir. ORGAFARM (Mesleki Eğitim ve Öğretimde Yeni Becerilerin edinilmesi: Organik Tarım ve Ürün İşleme Eğitimi (Organic Farming & Product Processing Training as new Skills in VET System-ORGAFARM) projesi Kırıkkale Üniversitesi liderliğinde hazırlanarak, Türkiye Ulusal Ajansı tarafından kabul edilmiştir. TAGEM bu projede ortak olarak yer almaktadır. Proje çalışmaları tamamlanmak üzeredir.

Organik tarımı yaygınlaştırmak ve geliştirmek amacıyla, AR-GE projeleri dışında bütçesi Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü tarafından karşılanan organik tarım projeleri yürütülmektedir.

"Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi'nin amacı, Türkiye'de organik tarımın yaygınlaştırılması, yapılacak eğitimler ile üreticilerin organik üretim konusunda bilgi düzeyinin artırılması, organik tarım üretim sistemine genç ve kadın çiftçilerin katılımının artırılması, üretici örgütlenmesinin geliştirilmesi, yapılan denetimler yoluyla organik ürünlerin denetimlerinin etkinliğinin artırılması ve sistemin doğru işletilerek izlenebilirliğin sağlanması, organik ürün konusunda tüketici bilincinin geliştirilerek iç pazarın geliştirilmesine ve sürdürülebilir bir tarım sistemi olan organik tarım metodu ile çevrenin ve biyoçeşitliliğin korunmasına ve Avrupa Birliği Komisyonu hedefleri göz önünde bulundurularak Ulusal

tedbirlerin alınmasına katkı sağlanmasıdır. Ayrıca, organik tarımda kümelenme çalışmaları ile Türkiye’de belirlenecek havzaların organik tarım potansiyellerinin değerlendirilmesi, organik bitkisel üretim, özellikle organik tıbbi aromatik bitkiler, organik hayvancılık sektörlerinin teknik, fiziki, bilgi ve kurumsal altyapılarını küme geliştirme çalışmaları ile geliştirmesi, bu sektörlerin daha rekabetçi bir konuma gelmesinin sağlanması, üretici birliklerinin, genç ve kadın işgücü potansiyelinin güçlendirilmesi ve bu potansiyelin rekabet aracı olan “kümelenme” yaklaşımıyla üretim-tüketim zinciri boyunca etkinliğinin artırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Gökçeada ve Bozcaada Tarımsal Kalkınma ve İskân Projesi ile Gökçeada ve Bozcaada’da yeni iskâna açılmış/açılacak köylerdeki üreticilere tarımsal destek sağlanarak tarımsal üretimin artırılması, üreticilerin gelir düzeylerinin yükseltilerek tarımın sürdürülebilir geçim kaynağı olmasının sağlanması ve adalarda yerleşik faal ve yerleşik bir nüfusun oluşturulması ile adalarda üretilen ürünlerin çeşitliliğinin artırılması, markalaşmış ve katma değerinin yüksek ürünlerin üretilmesi, çevresel kirliliğin söz konusu olmayacağı üretim modellerine geçilmesi, bitkisel ve hayvansal üretiminin büyük bir bölümünün organik tarıma geçmesi amaçlanmaktadır.

2.5. Kamu ve STK’ların Rolü

2.5.1. Kurumsal çerçeve

Türkiye’de organik tarımın, yönlendirilmesinden, denetiminden ve kontrolünden, Tarım ve Orman Bakanlığı sorumludur. Organik tarım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin kontrol ve sertifikasyon hizmetlerinin yerine getirilmesi ve Bakanlığın denetim usul ve esasları ile yetki, görev ve sorumluluklara dair hususlar, TOB Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (BÜGEM) bünyesinde yer alan İyi Tarım Uygulamaları ve Organik Tarım Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir.

Organik tarımın gelişmesi ve yaygınlaşması için politika geliştirmek, uygulamak ve uygulatmak, ilgili mevzuatları takip etmek, ulusal ve uluslararası projeler hazırlamak, hazırlatmak, uygulamak ve uygulatmak, kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının yetkilendirilmesi, yetkilendirilmiş kuruluşlar ile organik tarım faaliyetinde bulunanları izlemek, incelemek ve denetimlerini yapmak ve yaptırmak BÜGEM’in görevleri arasında yer almaktadır. Bunların yanı sıra organik tarımın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için merkez ve taşradaki teknik personelin eğitimi, yayım ve araştırma faaliyetlerinin yürütülmesi ve organik üretim yapan işletme ve üreticilerin desteklenmesi (organik tarım desteği, organik arıcılık desteği) çalışmaları yürütülmektedir. (İşletme ve yatırım kredisi Ziraat Bankası tarafından verilmektedir.)

Organik tarımda yürütme-izleme faaliyetleri Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi, Organik Tarım Komitesi (OTK) ve Organik Tarım Birimleri tarafından yapılmaktadır.

TOB bünyesinde kurulan ve sekreteryası BÜGEM tarafından yürütülen *Organik Tarım Komitesi (OTK)*; yetkilendirilecek kuruluşlara çalışma izni vermek, çalışma iznini uzatmak, askıya almak, iptal etmek ve/veya gerekli idari para cezasının uygulanması için karar almak, kontrolör veya sertifikelerin organik tarım mevzuatına aykırı hareket etmeleri halinde yetkilerini iptal etmek için karar almak, müteşebbislere organik tarım mevzuatına aykırı hareket etmeleri halinde men kararı ve/veya gerekli idari para cezalarının uygulanması için karar alma konularında yetkilidir.

Organik tarımın uygulanması ve geliştirilmesi, desteklemeler ve teşvikler, tüketicinin bilinçlendirilmesi, organik ürünlerin yurt içi ve yurt dışında pazarlanması, uygulamalardaki aksaklıkların tespit edilmesi ve bu konudaki stratejilerin belirlenmesi, organik tarım konusunda proje önerilerinin belirlenmesi ve araştırma önceliklerinin tespit edilmesi hususunda çalışmaları yürütmek üzere Bitkisel Üretim Genel Müdürünün başkanlığında Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Hayvancılık Genel Müdürlüğü Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü temsilcileri, Kalkınma Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar

ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliği Bakanlığı temsilcileri, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri, yetkilendirilmiş kuruluşların temsilcisi, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri ile Komitenin toplantı gündemiyle ilgili görüşlerinin alınmasında yarar gördüğü kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi organik tarımın gelişmesi için öncelikleri ve ulusal stratejileri belirlemektedirler.

İl Tarım ve Orman Müdürlüklerinde yer alan *Organik Tarım Birimleri (OTB)*; organik tarım faaliyetlerinin izlenmesi, müteşebbis, işletme ve satış yeri denetimlerinin yapılması ve çiftçi, tüketici, teknik personel eğitim-yayım faaliyetlerini yürütmektedir.

Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşları (KSK); organik ürünün veya girdinin, üretiminden tüketiciye ulaşınca kadar olan tüm aşamalarını kontrol etmek ve sertifikalandırmak üzere TOB tarafından yetki verilmiş gerçek veya tüzel kişilerdir.

Organik tarım sektöründe sivil toplum kuruluşu olarak ise; organik tarım alanında faaliyet gösteren dernekler ve organik tarım üretici birlikleri yer almaktadır.

Organik tarım alanında faaliyet gösteren üretici derneklerinin genel anlamda kuruluş amaçları; üreticilerin bilinçlendirilmesi ve örgütlendirilmesi, organik ürünler sektörünün düzenli, güvenli ve istikrarlı bir şekilde çalışması ve gelişmesi, organik tarımın tanıtılması ve yaygınlaştırılması, organik gıdaya ulaşımın kolaylaştırılmasıdır.

2.5.2. Yasal çerçeve

Dünyada organik tarımı büyük ölçüde etkileyen ilk resmi mevzuat, 24 Temmuz 1991 tarihinde yayınlanarak Avrupa Birliği'nde yürürlüğe giren, 20092/91 sayılı yönetmelik olmuştur. Türkiye'deki ilk yasal düzenleme, 22145 sayılı 'Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Üretilmesine İlişkin Yönetmelik' 18 Aralık 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik sonrasında organik tarımda yasal mevzuatların tanımlanması ve hatalı uygulamalarda gereken yaptırımların ve güvencelerin oluşturulması amacı ile 5262 Sayılı "Organik Tarım Kanunu" 03 Aralık 2004 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak uygulanmaya başlanmış, 8 Şubat 2008 tarihinde de yenilenmiştir.

Yönetmelikler, bilimsel ve teknik gelişmeler, ihtiyaçlar, AB ile uyumlu olması için yasal düzenlemelerle sık sık güncellenmektedir. Bu nedenlerle "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" hazırlanarak 10 Haziran 2005 tarihli 25841 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve önceki yönetmelik geçersiz kılınmıştır. Daha sonra, yönetmelikte pek çok güncelleme gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin yasal düzenlemelerinde ve güncellemelerinde, ülke koşullarının yanı sıra, Avrupa Birliği ile mevzuat uyumu da korunmaktadır. AB'de 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe giren yeni yönetmelik sonrasında 18 Ağustos 2010 da bu mevzuata uyumlu 27676 sayılı yönetmelik kabul edilerek 18 Kasım 2010'dan itibaren uygulamaya konmuştur.

Çizelge 17. Türkiye’de Organik Tarım ile İlgili Mevzuatlar ve Yayınlanma / Güncelleme Tarihleri

Mevzuatın Başlığı	Yayınlandığı Tarih (Güncelleme Tarihleri)
Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik	18.12.1994
Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	11.07.2002
Organik Tarım Kanunu	03.12.2004; (08.12.2008)
Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	10.06.2005
Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	18.8.2010; (6.10.2011; 14.8.2012; 24.5.2013; 15.2.2014; 22.7.2015; 10.1.2018; 8.7.2019; 28.4.2020)

2.5.3. Uluslararası entegrasyon

1972 yılında İsviçre’de kurulan ve dünya çapında organik tarım hareketini kapsayan Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (International Federation of Organic Agriculture Movements-IFOAM) 108 ülkede 750 üye örgütü yöneten bir şemsiye organizasyondur. IFOAM vizyonunu “Organik tarım ilkeleri doğrultusunda gerçek anlamda sürdürülebilir tarımın, değer zincirlerinin ve tüketimin geniş çapta benimsenmesini teşvik etmek” olarak açıklamaktadır. IFOAM, organik tarım ve gıda işlemede temel standartları oluşturarak, düzenli olarak güncellemekte ve ekolojik niteliğine uluslararası garanti sağlamak için çalışmalarına devam etmektedir. IFOAM, bu amaçlar doğrultusunda, uluslararası ekolojik akreditasyon hizmetleri programını yürütmekte ve dünya çapındaki sertifikasyon programlarının eşdeğerliliğini sağlamaktadır. Uluslararası düzeyde kurulan bu kurum aracılığıyla organik gıda üretimindeki bütün gelişmeler kurum üyeleri tarafından izlenerek üreticilere aktarılmaktadır.

“Organik Tarım Araştırma Enstitüsü” ((Research Institute of Organic Agriculture): Forschungsinstitut für biologischen Landbau (FiBL): Organik tarım sektörünün büyümesini teşvik etmek ve gıda üretimi alanında araştırma çalışmaları yapmak üzere, organik çiftçiler ve bir grup bilim adamı tarafından 1973 yılında İsviçre’de kurulmuştur.

Türkiye, AB mevzuatı uyum çerçevesinde veri toplama ve değerlendirme konusunda uyum sağlanması, Avrupa organik tarım piyasasından haberdar olunması ve Avrupa Organik Piyasalar Bilgi Sisteminin geliştirilmesi amacıyla, AB Komisyonu tarafından finanse edilen European Information System for Organic Markets (EISFOM) projesi kapsamında yürütülen çalışmalara, 2004 yılından itibaren katılım sağlanmaktadır.

Türkiye, Akdeniz ülkeleri arasında organik tarımda bilimsel, teknik ve kültürel bilgi gelişiminin sağlanması, organik tarım potansiyelinin değerlendirilmesi, homojen veri sağlayarak bölgesel seviyede ilgili sektör organizasyonlarının sorunlarına yönelik strateji geliştirilmesi, Bakanlık, enstitü ve organizasyonlar düzeyinde ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla, Mediterreanean Agronomic Institute of Bari tarafından oluşturulan Akdeniz Ülkeleri Organik Tarım Bilgi Ağına (Mediterreanean Organic Agriculture Network-MOAN) 2006 yılında üye olmuştur.

2.5.4. Denetim

Türkiye’de organik tarım faaliyetleri, 5262 Sayılı Organik Tarım Kanunu ve 27676 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” kapsamında Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından organik tarımda yetki verilen Kontrol ve Sertifikasyon kuruluşlarıyla yapılan sözleşmeye dayalı olarak yürütülmektedir. Organik tarımda izlenebilirliğin ve garanti sistemlerinin önemli bir paydaşı, kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarıdır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yetkilendirilen Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşu (KSK) sayısı 1995 yılında 1 adet iken, 2021 yılı itibariyle 41 adete ulaşmıştır (Çizelge 18).

TOB tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının büro denetimi, müteşebbis ve işletme denetimleri yapılmakta olup, yetkilendirilmiş kuruluşların büro denetimi Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından, diğer denetimler ise Tarım ve Orman İl Müdürlüklerince yapılmaktadır. İl Müdürlüğünce yapılan denetimler 2016/9 sayılı Genelge hükmüne göre denetim yetkisine sahip en az iki personel tarafından gerçekleştirilmektedir. Son 10 yıl içerisinde 43.223 üretici, 2.873 firma, 5.314 organik Pazar ve Pazar temsilcisi ile 11.291 satış yeri denetimi gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 18. Türkiye’de Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşu (KSK) Sayıları

Yıllar	KSK sayısı (adet)	Yıllar	KSK sayısı (adet)	Yıllar	KSK sayısı (adet)
1995	1	2004	7	2013	27
1996	4	2005	9	2014	29
1997	4	2006	9	2015	34
1998	4	2007	13	2016	36
1999	4	2008	13	2017	35
2000	4	2009	13	2018	34
2001	5	2010	16	2019	35
2002	5	2011	18	2020	37
2003	6	2012	25	2021	41

Kaynak: (TOB, 2021)

2019 yılı itibariyle Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi kapsamında BÜGEM tarafından organik ürün numune alma takip programı yürütülmeye başlanmış olup, 2019 yılında 609, 2020 yılında 487 ve 2021 yılında 492 organik üründen numune alınarak analize gönderilmiştir. Analiz sonucu uygunsuz olanlara 5262 sayılı kanun kapsamında işlem uygulanmıştır.

2.5.5. Desteklemeler

Türkiye’de organik üretim ve ticaretinin geliştirilmesine yönelik doğrudan veya dolaylı destekler bulunmaktadır. Türkiye’de organik tarım destekleri, 2005 yılında bitkisel üretime yönelik olarak başlatılmış, 2011 yılında hayvancılık desteklemeleri de eklenmiştir. 2006-2007-2008 yıllarında ödemelere Doğrudan Gelir Desteği (DGD)’ye ek olarak ödenmiştir. 2008 yılından itibaren ise alan bazlı destekler haline dönüştürülmüştür. Organik tarım amaçlı alan bazlı desteklemeler, Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) ile Organik Tarım Bilgi Sistemi (OTBİS)’ ne kayıtlı olan, sertifikalı ürünün üretildiği arazi alanı üzerinden verilmektedir. Üreticiler bu desteklere ilave olarak mazot, gübre, toprak analizi, bombus arısı, biyolojik ve biyoteknik mücadele desteklerinden de yararlanabilmektedirler. Tarımsal desteklerin dışında düşük faizli kredi desteği, 5957 sayılı yasa kapsamında “Hal Rüsumu” muafiyeti, organik ürün ihracatında laboratuvar analiz belgelendirme masraflarının karşılanması şeklinde organik tarım desteklenmektedir (Pezikoğlu, ve diğerleri, 2017).

Çizelge 19. Türkiye’de Organik Tarımda Desteklenen Üretici Sayısı, Alan ve Toplam Destek Tutarları

Yıl	Üretim Verileri		Destekleme Ödemeleri		
	Üretici Sayısı	Üretim Alanı (dekar)	Üretici Sayısı	Desteklenen Alan (dekar)	Destekleme Tutarı (Bin TL)
2005	14.401	931.340	1.042	43.758	131
2006	14.256	1.002.750	1.536	117.188	352
2007	16.276	1.242.630	1.615	130.747	654
2008	14.926	1.093.870	5.467	368.581	6.349
2009	35.565	3.258.310	4.976	351.825	7.350
2010	42.097	3.837.820	23.575	2.423.983	60.721
2011	42.460	4.425.810	28.045	2.711.899	68.080
2012	54.635	5.236.270	26.763	2.515.068	37.986
2013	60.797	4.613.950	32.037	2.966.847	68.817
2014	71.472	4.919.770	38.778	3.247.585	89.099
2015	69.967	4.860.690	27.562	2.522.631	58.223
2016	67.878	4.896.710	47.594	3.570.203	130.455
2017	75.067	5.208.850	51.443	3.761.290	144.646
2018	79.563	5.400.000	55.849	3.951.737	163.450
2019	74.545	5.458.700	20.400	787.584	20.001
2020	52.590	3.826.647	29.446	1.581.756	53.383
TOPLAM					909.697

Kaynak: (TOB, 2021)

Çizelge 20. Türkiye’de Organik Tarımda Alan Bazlı Destekler ve Organik Arıcılık Desteklemeleri

Organik Tarım Desteği		Destek Miktarı (TL/da)
1. Kategori Ürünler	Ürün Sertifikası (Bireysel)	100
	Ürün Sertifikası (Üretici Grubu)	50
2. Kategori Ürünler	Ürün Sertifikası (Bireysel)	40
	Ürün Sertifikası (Üretici Grubu)	20
3. Kategori Ürünler	Ürün Sertifikası (Bireysel/Üretici Grubu)	10
Organik Hayvancılık Desteği		(TL/Kovan)
Arılı kovan		15

Kaynak: (TOB, 2021)

2.5.6. Örgütlenme durumu

Türkiye’de organik üretimde üretici birlikleri, 6/7/2004 tarihli ve 25514 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu’na göre kurulmaktadır. Organik üretimde, birlikler grup ve ürün bazlı bir araya gelmekte ve 2020 yılı verilerine göre grup bazlı 18 adet, ürün bazlı 13 adet olmak üzere toplamda 31 adet üretici birliği ve 2.438 üye bulunmaktadır. En fazla üye sayısı Organik Tahıl Üreticileri Birliğine aittir ve toplam üretici sayısının %53’ünü oluşturmaktadır (Çizelge 21).

Çizelge 21. Türkiye’de Üretici Birlikleri Sayıları ve Üye Sayıları

Üretici Birliği	Birlik Sayısı	Üye Sayısı
Grup Bazlı Üretici Birlikleri	18	1.522
Organik Meyve	8	161
Organik Tahıl	6	1.294
Organik Sebze	2	32
Organik Bakliyat	1	16
Organik Tarla	1	19
Ürün Bazlı Üretici Birlikleri	13	916
Organik Fındık	6	604
Organik Zeytin	2	52
Organik Çilek	1	109
Organik Kayısı	1	23
Organik Kırmızı Et	1	63
Organik Muz	1	48
Organik Süt	1	17
TOPLAM	31	2.438

Kaynak: (Kahveci, 2020) (30.06.2020 itibari ile)

Ayrıca 2020 yılı verilerine göre Türkiye’de organik tarım alanında 28 adet üretici derneği bulunmakta olup, derneklerin ayrıntılı listesi Ek 2’de verilmiştir (Kahveci, 2020).

**SORUN
ALANLARI**

03

3. SORUN ALANLARI

3.1. AR-GE

Türkiye’de organik tarım konusunda pek çok AR-GE çalışması yapılmış olmakla birlikte bu projelerin önemli bir bölümü küçük ölçeklidir. Türkiye’de tarımsal sürdürülebilirlik ve organik tarımın gelişimine katkı verebilecek büyük ölçekli projelerin desteklenmesi önem arz etmektedir. TAGEM bünyesinde yürütülen organik tarım AR-GE çalışmaları giderek azalmaktadır. Bunun temel nedeni, ulusal AR-GE çalışmaları içinde organik tarım AR-GE çalışma grubunun olmaması ve konvansiyonel tarıma yönelik AR-GE talebinin daha fazla olmasıdır.

Organik tarım konusunda yapılan AR-GE çalışmalarında organik ürünlerde tüketici talebinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yeterli değildir.

Türkiye’deki üreticilerin organik tarımı benimsemelerinde en etkili motivasyon unsurunun ekonomik faktörler olduğu (Demiryürek K. , 2004) düşünüldüğünde, organik tarım ile ilgili yürütülecek tüm AR-GE çalışmalarında organik ve konvansiyonel uygulamaların ekonomik etkilerinin ortaya koyulması ve yayımının yapılması konusunda çalışmalar eksik kalmaktadır.

Organik tarım için iklim değişikliğine uygun çeşitler yetersizdir ve bu konuda yapılan AR-GE çalışmaları sınırlı kalmaktadır.

Sektörün gelişimine katkı sağlayabilecek diğer bir konu da organik tarımda kullanılabilecek girdilerin yerel kaynaklardan sağlanmasına yönelik üretim teknolojilerinin geliştirilmesidir. Böylelikle ithalattan kaynaklanan yüksek fiyatlı girdilere alternatif düşük fiyatlı girdi temini mümkün olabilecektir.

Türkiye’nin sahip olduğu farklı ekolojik koşullar ve zengin genetik materyal avantajı kullanılarak, organik tarıma uygun çeşit/anaç geliştirme ıslahı, organik tarıma uygun alanların belirlenmesi ve bu alanlarda üreticilerin uygun tür/çeşitlerle organik üretime teşvik edilmesi konularında AR-GE projelerinin desteklenmesi önemli bir konudur.

3.2. Üretim Maliyetleri ve Pazarlama Sorunları

Organik tarım desteklemelerinin alan bazlı olmasına karşın sertifikasyon maliyeti alan bazlı olmadığından üretim maliyetlerini arttırmakta ve küçük ölçekli işletmelerin organik tarımı seçme konusunda herhangi bir teşvik edici unsur bulunmamaktadır. Organik tarım üreticilerinin, organik tarıma devam etmeleri, ülke açısından çevresel, sosyal ve ekonomik olarak pek çok avantaj sağlamaktadır. Dolayısı ile bu üreticilerin devlet destekleri ile korunmaları önem arz etmektedir.

Kontrol ve sertifikasyon ücretleri ile uygulama pratiğinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bireysel üreticilerin sisteme daha fazla dâhil olması sağlanmalıdır. Artan dünya nüfusuna orantılı tarımsal ürün artışına dayalı üretim modeli, bunun doğurabileceği çevresel sorunları görünmez kılmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere bu konuda oluşan duyarlılık, organik tarım ürünlerinin pazar sorununu kısa vadede çözmüş görünmektedir. Ancak ürettiği organik ürünleri girdi maliyetlerinin yüksek oluşu sebebiyle tüketemeyen önemli bir üretici kitlesi bulunmaktadır. Bu da organik tarım ürünlerinin olması gerekenden çok daha kısıtlı bir pazara sahip olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de üretilen organik ürünlerin %85’i yurt dışına ihraç edilmektedir (Doğan, 2020) . Bu ürünler genellikle sözleşmeli üretim şeklinde gerçekleştirilmektedir. Yurt içinde ise sınırlı ürün kalemlerinde (yumurta ve süt ürünleri gibi) belirli bir talep olsa da genel olarak organik ürünlere yurt içindeki talep sınırlı kalmaktadır. Derneklerin ve Belediyelerin katkısı ile oluşturulan pazarlar, ürüne ulaşmada önemli katkılar sağlasa da sayıları sınırlıdır.

Tarım işletmelerinin küçük ölçekli olması, arazinin parçalı ve dağınık olması, bireysel üreticinin sertifikasyon maliyetini artırmaktadır. Bu nedenle, küçük üreticiler daha çok aracı tüccar, işleyici ya da pazarlayıcı firmalar ile sözleşme yaparak,

grup içerisinde üretim yapmaktadır. Bu modelde, üretici başına düşen kontrol ve sertifikasyon ücreti azalırken, sözleşmenin geçerliliği veya sertifikanın sahipliği konusunda ciddi sorunlar da yaşanmaktadır. Ticari kaygılardan dolayı alım ve satım garantisi içermeyen bu sistemde, bireysel sertifikaya sahip olmayan üretici, kalan ürününü pazarlarken sorun yaşamakta sertifikası sahibinin izni olmadan ürününü organik olarak pazarlayamamaktadır. Bu durum, ürünün maliyetinin altında konvansiyonel satılmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de organik ürünlerde üretici eline geçen fiyat, konvansiyonel ürünlere göre %1,13–100,00 daha yüksek gerçekleşmekle (Bektaş Kenanoğlu & Uysal Karahan, 2012) birlikte pazarda stabil bir prim fiyat uygulaması yoktur. Genel olarak organik ürünler, konvansiyonele göre daha yüksek fiyatlıdır. Bu durum tüketicinin artışında da önemli bir negatif unsurdur. Ancak yüksek üretim maliyeti nedeniyle ürün fiyatlarının belirli bir prim fiyatına sahip olması da gereklidir.

3.3. Mevzuat ile İlgili Sorunlar

Türkiye Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin AB müktesebatına uyumu ileri seviyededir. Türkiye’nin Organik Tarım mevzuatı yenilenen AB Organik Tarım mevzuatına (218/848 Konsey Tüzüğü) uyum çalışmaları devam etmektedir. Ancak organik girdi ithalatında farklı ülke standartlarının olması (AB, NOP/USDA, JASS/MAF vb.), AB tarafından TR organik sertifikasının tanınmaması nedeniyle ithal edilen organik ürünlerin işlenerek ya da doğrudan ihraç edilmesinde sorunlar yaşanmaktadır. Aynı sorun ülke içerisinde sadece TR organik sertifikasına sahip olan işletmelerin üretmiş olduğu ürünler için de geçerli olmaktadır.

Küçük çiftçilerin sisteme dâhil olabilmesinde, Ziraat Odaları ve Tarımsal Danışmanlık firmaları tarafından gerçekleştirilen “grup sertifikasyonu” uygulaması, organik tarımın yaygınlaşmasında önemli bir yere sahiptir. Küçük çiftçilerin rekabet şansını arttıran yeni kriterlerin bulunduğu mevzuat çalışmalarına ihtiyaç vardır. Organik tarımın sertifikasyon prosedürünün sadeleştirilmesi ve küçük üretici için bazı muafiyetler tanınması organik tarımın yaygınlaşmasını sağlayacaktır.

3.4. Dış Ticarete Karşılaşılan Sorunlar

Organik ürünlerin GTİP (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) numarasının olmaması özellikle dış ticarete istatistik verilerin düzgün oluşturulamamasına sebep olmaktadır. Mevcut durumda, ihraç edilen tarım ürünlerinin organik olduğu ek bilgi olarak belirtilebilmekte ancak ürünün organik olduğunu belirtmenin herhangi bir avantaj sağlamamasından dolayı genellikle bilgi girilmemektedir. Böylece dış ticaret verilerinde organik ürünler diğer tarım ürünlerinden ayıramamaktadırlar. Mevcut anlayışta GTİP numaralarının arttırılması değil azaltılması hedeflenmektedir. Dolayısıyla organik tarım ürünleri için ayrı GTİP numarası oluşturulmasını beklemek anlamlı olmayacaktır. Bunun yerine mevcut sistemde ürünlerin organik vs. sahip olduğu özelliklerin girişinin mümkün olduğunca kolaylaştırılması ve bu ek bilgi girişlerinin ihracatçılar için bir avantaj haline getirilmesi sağlanmalıdır.

3.5. İzleme, Denetim ve Kontrol Sorunları

Ulusal ve uluslararası yönetmeliklere (AB, NOP/USDA, JASS/MAF vb.) göre üretilen ürünlerin Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından izlenemiyor olması sağlıklı verilere ulaşmakta sorun oluşturmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş KSK’ların belirli aralıklarla bakanlık tarafından denetimleri gerçekleştirilmekle birlikte sertifikasyon sürecinin hizmet kalitesinde KSK’lar arasında farklılık olabilmektir. Bu nedenle denetlemelerin sıklaştırılması ve denetleme kriterlerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

3.6. Üretim Materyali Temininde Karşılaşılan Sorunlar

Organik tarımsal üretimdeki en önemli sorunlardan birisi girdi sorunudur. Organik tarımda her ne kadar kapalı sistem anlayışı bulunsu da ithalat Türkiye'deki pek çok küçük üretici için kaçınılmazdır. Ancak pazarın çok büyük olmaması ve organik tarım üreticilerinin farklı şehirlerde-bölgelerde dağınık olmasından dolayı organik girdi üretimi sınırlı kalmaktadır. Ayrıca bu ürünlerin bulundurulması ve satışı pek çok tarımsal ürün satan işletme için cazip olmamaktadır. Bu nedenlerden dolayı organik tarım işletmeleri ihtiyaç duydukları girdilere kolay ulaşamamakta hatta bazen bulamamaktadırlar.

Yerli firmaların katma değeri yüksek ürün üretiminde ihtiyaç duyduğu organik tarımsal hammaddelerin ithalatında sıkıntılar yaşanmaktadır.

3.7. Örgütlenme Sorunları

Organik tarımda üretici örgütlenmesinin yetersiz olması ve bu nedenle alternatif pazarlara erişiminde yaşanan sorunlar, küçük üreticinin organik üretimden vazgeçmesine neden olmaktadır. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

3.8. Eğitim Sorunları

Organik tarım konusunda üreticilerin eğitilmesi ve tüketicilerin farkındalığının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması organik tarıma önemli katkılar sağlayacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içinde okullarda organik tarım konusunda bilinçlendirme eğitimleri yapılıyor olsa da çalışmaların artırılmasına ihtiyaç vardır. Bilgi yoğun bir üretim sistemi olan organik tarımın başarısı için üreticilerin bilgi düzeylerinin artırılması önem arz etmektedir. KSK'lar mevzuatları gereği üreticilere teknik bilgi desteği verememektedir. Sözleşmeli firmalar ise kısıtlı bir bilgilendirme yapabilmektedir. TOB Merkez ve taşra teşkilatı, Araştırma Enstitüleri ve Üniversiteler tarafından üreticilere organik tarımın esasları, üretim teknikleri, hasat ve hasat sonrası işlemler ve diğer konularda eğitim yayım çalışması yürütülmektedir. Ancak bilinç düzeyinin yeterli seviyeye ulaşması için, eğitim çalışmalarına devam edilmelidir. TOB İl/ilçe Müdürlükleri tarafından verilen eğitimlerin daha fazla üreticiye ulaşması sağlanmalıdır.

3.9. Bilgi Kirliliği

Herhangi bir kimyasal gübre ve ilaç kullanılmadan yetiştirilen ürünler, organik tarım sertifikası olmadığı halde semt pazarlarında doğal ürün ya da yasak olmasına rağmen organik ürün olarak ifade edilerek satılabilmektedir. Bu gibi durumlar tüketicide organik ürün algısının farklı şekilde oluşmasına sebep olmaktadır. Ayrıca iç piyasada doğal ürün kavramı, organik ürün aleyhine tüketici tercihi de neden olabilmektedir.

3.10. Destekleme ile İlgili Sorunlar

Organik tarım ile ilgili destekleme sürecinin sınırlarını belirleyen tebliğin üretim yılının başında belli olmaması üretim planlamalarında olumsuz etkiye neden olmaktadır. Organik tarım desteklemelerinin alan bazlı olması özellikle küçük üreticiler için yeterli olmamaktadır. Alan bazlı destekleme modelinden vazgeçilerek, organik tarım üretim havzaları oluşturulması, desteklemelerin ürün bazlı yapılması değerlendirilmelidir.

3.11. Diğer Sorunlar

- Organik üretim için kullanılan girdiler ile ilgili veri tabanının bulunmaması,
- İhraç edilen organik ürünlerde pestisit kalıntı sorunu ülke güvenliğini sarsmaktadır.
- Organik ürünlerin fiyatlarının yüksek olması, organik gıdaya “ulaşılabilirliği” olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, organik tarımda verim artırıcı ve maliyet düşürücü üretim tekniklerinin araştırılması son derece önemlidir.

SEKTÖRE YÖNELİK
POLİTİKALAR

04

4. SEKTÖRE YÖNELİK POLİTİKALAR

Tüm ülkelerde özellikle gelişmiş ülkelerde tarım sektörü sahip olduğu dezavantajlar nedeniyle destekleyici politikalarla korunan sektörlerin başında gelmektedir (Tan ve diğerleri, 2014). Tüm ülkelerin politika hedeflerinde olduğu gibi Türkiye’de de uygulanan tarım politikalarının üretici ve tüketici refah seviyesini artırma, kırsal kalkınma, verimli ve sürdürülebilir tarım gibi çeşitli amaçları vardır. Bu amaçlar doğrultusunda ülke ve sektörün değişen ihtiyaç ve ticari koşullarına uygun politika düzenlemeleri yapılmaktadır.

4.1. Mevcut Politikaların Değerlendirilmesi

- Türkiye’de 1986 yılında ihracatçı ülkelerin talepleri doğrultusunda başlayan organik tarım, bu yıllarda herhangi bir ulusal hukuki düzenleme olmadığından ürünü ithal etmek isteyen ülkelerin mevzuatlarına uygun olarak yapılmıştır.
- 1991 yılında AB’nin Konsey Tüzüğü (2092/91) uyarınca Avrupa Topluluğu’na (AT) organik ürün ihraç eden ülkelerin kendi ulusal mevzuatlarını çıkarmaları zorunluluğu getirmesinin ardından yönetmelik düzeyinde yasal düzenlemeler yapılmıştır.
- 24 Aralık 1994 tarihli ve 22145 sayılı “Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretimi” isimli yönetmelik yayınlanmıştır. Bu Yönetmelik ile ilk kez Türkiye’de organik tarım faaliyetleri TOB (Tarım ve Orman Bakanlığı)’nin dönemdeki adıyla Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın denetiminde ve belirlenen kurallar çerçevesinde yürütülmeye başlanmıştır.
- AB mevzuatındaki değişimlere uyum sağlamak üzere, söz konusu yönetmelikte değişikliğe gidilerek 11 Temmuz 2002 tarih ve 24812 sayılı organik hayvancılık ve kültür balıkçılığını da içerecek şekilde “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” yayınlanmıştır.
- 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ile 03 Aralık 2004 tarihli ve 25659 sayılı organik tarım sektöründeki faaliyetler tam bir yasal dayanağa kavuşmuştur. Kanun ile organik tarım yönetmeliklerinde yapılan hukuki düzenlemeleri güçlendirmek, ayrıca tarafların görev ve sorumlulukları ile cezai yaptırımlara (daha önce mevzuatta bulunmayan) dayanak oluşturmak üzere organik ürünlerin üretimi, tüketimi ve denetlenmesine dair hükümler getirilmiştir.
- 5262 sayılı kanuna dayalı olarak 2092/91 sayılı Organik Tarım AB Konsey Tüzüğü ile büyük oranda uyumlu olan ve “AT’ye Organik Ürün İhraç Eden Üçüncü Ülkeler” listesinde yer almak amacıyla hazırlanan “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin” 10 Haziran 2005 tarihli ve 25841 sayılı Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Dış pazarlarda istenen çeşit ve miktarlarda organik tarım ürünlerinin ihraç edilerek pazarlanması, yayımlanan bu yönetmelikle mümkün olmuştur.
- 2006 yılında AB’nin ilgili mevzuatında gelişen ilave değişikliklere uyum açısından 26322 sayılı Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik oluşturulmuştur.
- AB’nin yeni mevzuatına uyum çerçevesinde “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” 18 Ağustos 2010 tarihindeki 27676 sayılı yönetmelikte 6 Ekim 2011, 14 Ağustos 2012, 24 Mayıs 2013, 15 Şubat 2014, 22 Temmuz 2015, 10 Ocak 2018, 8 Temmuz 2019, 28 Nisan 2020 tarihlerinde değişiklikler yapılmıştır (Emir & Demiryürek, 2014).
- Yeni korona virüs hastalığı (covid-19) nedeniyle “Organik Tarımda Kontrol ve Sertifikasyona İlişkin Talimat” Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin Ek Madde-2’ye dayanılarak hazırlanmıştır. Talimatta salgın hastalık nedeniyle kontrol ile sertifikasyona ilişkin genel kurallar ve uzaktan kontrol ve sertifikasyona ilişkin genel kurallar yer almaktadır.

Organik tarımda destekleme politikalarını incelediğimizde ise;

- 2005 yılında bitkisel üretime yönelik olarak başlatılmıştır. Hayvancılık desteklemeleri 2011 yılında verilmeye başlanmış ve 2016 yılına kadar büyükbaş ve küçükbaş desteklemeleri devam etmiştir. 2016 yılından sonra hayvancılık alanında sadece organik arıcılık desteklemeleri devam etmektedir.
- Tüm destekler yerine 2000-2008 yılları arasında DGD (Doğrudan Gelir Desteği) uygulaması yapılmıştır.
- DGD'nin sona ermesi ile alan bazlı desteklemelere geçilerek, mazot, gübre, toprak analiz destekleri, organik tarım ve iyi tarım uygulamaları destekleri, bazı ürünlerde destekleri ve hayvancılıkla ilgili çok kapsamlı desteklemeler yapılmıştır.

4.2. Uzun Vadeli Gelişme Eğilimleri

Sürdürülebilir bir gıda sistemi, AB Yeşil Mutabakatının temel unsurlarından biridir. AB Yeşil Mutabakatının Çiftlikten Çatala stratejisi kapsamında, Avrupa Komisyonu “2030 yılına kadar AB’nin tarım arazilerinin en az %25’inin organik tarım alanlarından oluşması ve organik su ürünleri yetiştiriciliğinde de önemli bir artışın meydana gelmesi hedeflenmektedir (European Commission, 2021). Türkiye’nin en büyük organik ürün ihracat pazarlarından biri olan Avrupa Birliği’nde yaşanan bu gelişmeler ve diğer en büyük ihracat pazarları olan, ABD ve Japonya gibi ülkelerde her geçen gün artan organik ürünlere talebe karşılık ülkemizde de organik ürüne olan taleplerin artacağını göstermektedir. 2030 yılına kadar organik gıda pazar büyüme oranının yıllık %15-20 olacağı tahmin edilmektedir (Marangoz & Kumcu, 2018).

Türkiye’nin biyoçeşitliliğinin yüksek olması, toprak ve su yapısının organik tarıma uygun olması nedeniyle organik tarım açısından büyük fırsatlar barındırmaktadır. COVID-19 nedeniyle yurtdışında olduğu gibi Türkiye’de de kaliteli ve kontrollü gıdaya erişim talebi artmıştır. Bu açıdan salgın, organik tarım için fırsat oluşturabilecektir. Ancak kriz sırasında ana tüketim mallarına talepte artış, niş pazara talepte düşüş tahmin edilmektedir. Toplu tüketim yerlerinin faaliyetlerinin durması, organik ürün tüketiminde de düşüşe sebep olabilecektir. Fakat her şekilde sağlıklı beslenmeye olan ihtiyacın artması, organik ürünlere yönelimi de arttırmaktadır. Bu açıdan toplamda bir talep artışı olması beklenmektedir (Hasdemir, 2020).

Ülkemizin yurtdışında şu an sahip olduğu organik ürün pazarını korumak ve geliştirmek, sürdürülebilir organik tarım üretiminden geçmektedir. Organik tarım sektörünün sürdürülebilirliğine destek olacak ana unsurlardan biri de ülke iç pazarının desteklenerek ülkemizdeki organik ürün tüketiminin artırılmasından geçmektedir. Türkiye’nin de 2030 hedeflerine ulaşmak ve organik olarak yönetilen tarım arazilerini adım adım artırmak için, organik gıda zincirine bakmak ve organik tarım faaliyetlerini artırmak için acil ihtiyaçları belirlemek önemlidir. Bu bağlamda, Türkiye’de tohum dâhil, yerli organik girdi miktarının kısıtlı olması, organik tarım alanındaki oransal artış için temel bir darboğaz oluşturmaktadır.

Organik ürün yetiştiriciliğinde ucuz ve kolay girdi temini ile üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve organik tarıma ayrılan alanlarda ve üretim miktarlarında artış desteklenmiş olacaktır. Organik tarıma verilen devlet destekleri ve ihracat süreçlerinin kolaylaştırılmasıyla üretim miktarlarında artış sürdürülebilir olarak devam edecektir.

4.3. 2021-2025 Dönemi Politikaları

Dünyada organik tarıma destek veren ülkelerin, tüm tarım üretimlerinin belirli bir oranında organik sisteme geçilmesi hedefleri bulunmaktadır. Ulusal politikaların gereği olarak, DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) yeşil kutu kapsamında ülke tarımının desteklenmesi açısından Türkiye’nin de organik tarım alanlarının yükseltilmesi düşünülmelidir. Hedeflere ulaşabilmek ve organik tarımın sürdürülebilirliği için aşağıdaki konularda çalışmalar yapılmalıdır:

- Hem çiftçi hem de işleme sanayi için pazar desteği verilmesi,
- Destekleme ödemelerinin ürün bazında yapılması ve bu kapsamda AB desteklemelerinin de dikkate alınması,
- Maliyet azaltıcı ve verim artırıcı AR-GE çalışmalarının artırılması,
- Genetik çeşitlilik, yerel tohum ve gen kaynaklarının organik tarımda kullanılabilirliğine yönelik AR-GE çalışmalarının yapılması,
- Organik tarımda kullanılabilecek yerel ve düşük maliyetli, çevre kirliliğini en aza indiren tarımsal girdilerin elde edilmesine yönelik AR-GE çalışmalarının yapılması,
- Optimum işletme alanı belirlemeye yönelik AR-GE çalışmalarının yapılması,
- Ürün ve piyasa denetimlerinin sıklaştırılması,
- İç ve dış piyasaya ait istatistik verilerin toplanması,
- Tüketimi artırıcı reklam, promosyon, bilgilendirme çalışmalarının yapılması,
- Organik tarım ürünlerinin doğrudan satışını yapan e-ticaret firmalarının artırılmasının sağlanması ve denetimlerin yapılması,
- İlgililere e-ticaret konusunda kapsamlı bir bilgilendirme yapılması ve eğitim/seminer düzenlenmesi
- Semt pazarlarında daha fazla alanda organik üretim yapan üretici satış alanlarının açılması,
- Büyükşehir belediyelerinde oluşturulan “tarım müdürlükleri” ile İl Tarım ve Orman Müdürlüklerinin ve STK’ların koordineli çalışmalar yapmasının sağlanması,
- Tarımsal danışmanlık firmalarının konu hakkında çalışabilecek yasal mevzuata kavuşturulması,
- Organik üretim yapan işletmeler için ek kaynak oluşturabilecek diğer faaliyetlerin desteklenmesi Örneğin, organik tarım turizmi, işlenmiş organik ürün sunumları, kooperatifler, çiftçi dükkânları gibi.

4.4. Eylem Planı

Sektörün sorunlarına yönelik çözüm önerileri geliştirilmesi amacıyla paydaşlar ile birlikte tespit edilen sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik eylem planları Çizelge 22’de yer almaktadır.

Çizelge 22. Türkiye Organik Tarım Sektörü Eylem Planı

Sorunlar	Çözüm Önerisi	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirlikçi Kuruluş
1 Üretim maliyetinin yüksekliği	• Üretim girdilerinin ülke içerisinde üretilmesi • Organik ürün maliyetlerinin hesaplanması, ürün bazlı desteklemelerin verilmesi • Organik tarım üretimine yönelik girdilere özgü desteklemelerin yapılması • Organik hayvancılık desteklemelerinin kapsamının genişletilmesi	• Yerli üretiminin sağlanmasına yönelik AR-GE çalışmalarının arttırılması • Ağırlıklı olarak kullanılan alan bazında desteklerden vazgeçilerek desteklemelerin yeniden düzenlenmesi • Desteklemelerde hayvan başına değil üretim miktarına ve kalitesine öncelik verilmesi	TOB	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı Üniversiteler, Kalkınma ajansları, STK, yerel idareler, Sanayi Bakanlığı
2 Küçük üreticiler için sertifika ücretlerinin yüksekliği	• Küçük üreticilerin grup sertifikasyon kapsamında üretim yapmaya teşvik edilmesi, • Bireysel sertifikasyona dâhil olan küçük üretici için farklı bir destek ödemesinin sağlanması	• Sertifikasyon ücretlerinin yüksekliğinin etkisine yönelik araştırmalar • Küçük işletmelerin desteklenmesi • Grup sertifikasyon kapsamında üretimin teşvik edilmesine yönelik mevzuat çalışmalarının yapılması	TOB	KSK'lar, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı
3 Organik hayvancılıkta yem üretiminin ve tedarikinin yetersizliği	• Kaba yem ihtiyacını kendi işletmesinden sağlayan üreticiye teşvik verilmesi • TMO tarafından ürünlerin ithal edilerek üreticilere dağıtılması	• Desteklemelerin düzenlenmesi • TMO tarafından ithal organik hayvan yemi tedarikinin sağlanması	TOB	ETO, ORGÜDER, Organik Hayvancılık Üretici Birlikleri, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı
4 Organik hayvancılık üretiminin düşük olması	• Organik hayvancılıkta yapısal sorunları giderecek kapasite geliştirilmesine yönelik politikaların belirlenmesi • Bakanlık destekleme programında organik hayvancılık ürünlerinin öncelikli olması	• Organik hayvancılıkta yapısal sorunların tespitine yönelik AR-GE faaliyetlerinin yürütülmesi • DİTAP programı kapsamında organik ürünlere yönelik pazarlama garantisinin olduğu sistemin oluşturulması • Bakanlık destekleme programında organik hayvancılık ürünlerinin önceliklendirilmesine yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması	TOB	ETO, ORGÜDER, Organik Hayvancılık Üretici Birlikleri ve diğer STK'lar, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı

Sorunlar	Çözüm Önerisi	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirlikçi Kuruluş
5 Organik bitkisel tohumluk bulmada yaşanan sorunlar	- Organik tarım üreticisinin elde etmiş olduğu fazla tohumluğun diğer organik tarım üreticilerinin ulaşabileceği bir veri sistemine işlenmesi ve organik çiftlik tohum satışlarının gerçekleştirilebilmesi - Organik üretime uygun çeşitlerin geliştirilmesine dönük ıslah programlarının artırılması	- Organik tohumluk veri tabanı oluşturulması - Organik çeşit ıslahı çalışmaları yapan kamu araştırma kurumlarına ek desteklerin (altyapı vs.) verilmesi	TOB	Üretici Örgütleri (Ziraat odaları, dernekler vb.), STK, KSK, tohum firmaları, yerel idareler, Üniversiteler, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı
6 Üretici yaş ortalamasının yüksekliği ve kadın üreticilerin sayısının az olması	- Genç çiftçi desteklemelerinin yapılması - Kadın üretici sayısının artırılması	Organik tarım üretimi yapan genç çiftçilere ve kadın çiftçilere pozitif ayrımcılık yapılmasına yönelik gerekli mevzuat düzenlemesinin yapılması	TOB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, İŞKUR
7 Organik tarımı tehdit eden hasat öncesi ve hasat sonrası bulaşanların varlığı	Bulaşma risklerinin tespiti ve engellenmesi	- AR-GE çalışmalarının yapılması - Denetimlerin artırılması ve caydırıcı cezaların verilmesine devam edilmesi - Bulaşma riski bulunan ürünlere yönelik eğitim çalışmalarının gerçekleştirilmesi	TOB	TÜBİTAK, Üniversiteler
8 Organik tarım için iklim değişikliğine uygun çeşitlerin yetersizliği	Organik tarımda kullanılabilecek küresel iklim değişikliğine adapte yeteneği olan çeşitler geliştirilmesi üzerine ıslah çalışmalarının yapılması	Bu alanda AR-GE çalışmalarına öncelik verilmesi	TOB	TÜBİTAK, Üniversiteler
9 Organik tarımda teknik bilgi eksikliği	Üreticilerin eğitim ve bilinç düzeyinin artırılması	- Organik tarım ile ilgili konularda kurslar ve eğitimlere devam edilmesi - Mesleki teknik eğitimde tarım alanında organik tarım ile ilgili programların ve materyallerinin hazırlanması - Organik üretimin yoğun yapıldığı bölgelerde TOB taşra teşkilatlarında ve birliklerde konu uzmanı personelin artırılması - Mevcut personelin bilgi güncellemelerinin yapılması - Üreticilere yönelik eğitim ve yayım çalışmalarının planlanması	TOB	İlgili kamu kurumları, Üniversiteler, STK'lar, MEB, TÜBİTAK

Sorunlar	Çözüm Önerisi	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirlikçi Kuruluş
10 Organik ürün sanayiine hammadde ithalatında yaşanan sorunlar	Katma değerli ürün üretimi için gereken organik hammadde ithalatında kolaylık sağlanması	İlgili politikalarda gerekli düzenlemelerin yapılması	TOB, Ticaret Bakanlığı	Özel sektör, STK'lar, Ticaret Bakanlığı, İhracatçılar Birliği
11 Yerli girdi üretimine yönelik hammadde yetersizliği	- Yerel girdi geliştirebilme amaçlı projelere destek verilmesi - İşlenmiş organik ürünlerin girdisi olarak kullanılan tarımsal ürünlerin yurt içinde üretiminin sağlanması	- AR-GE çalışmalarının yapılması - Organik üretime yönelik üretim planlamaları için politikalar geliştirilmesi	TOB	TÜBİTAK, Üniversiteler, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
12 Katma değeri yüksek ürün (yarı ve tam mamul ürün) üretiminin yetersizliği	- Organik ürünlerde katma değerli ürün geliştirme ve üretimin arttırılması - Organik ürünlerde katma değer oluşturma konusunda bilgi eksikliklerinin giderilmesi	- Araştırma kuruluşlarında katma değeri yüksek organik ürün geliştirmeye yönelik öncelikli alanların belirlenmesi - Katma değerli ürün üretimine yönelik hammadde eksikliğinin dikkate alınarak üretimin teşvik edilmesi (örn: organik şeker, organik baharat vb.) - Organik ürünlerde katma değer oluşturma konusunda bilgi eksikliklerinin giderilmesine yönelik gerekli eğitim faaliyetlerinin planlanması	TOB	Tüm üniversiteler, özel araştırma kurumları, bünyesinde AR-GE birimleri bulunduran özel firmalar TÜBİTAK, Özel sektör
13 İç piyasa satışlarının düşük düzeyde kalması, tüketiciye ulaşımında yaşanan zorluklar	- Pazarlama maliyetlerini karşılayabilecek pazarlama desteklemelerinin sağlanması (özellikle küçük üretici için) - Kişi başına düşen tüketimin arttırılmasına yönelik üretim, gıda ve sağlıkla ilgili kurumlar arasında iş birliği sağlanarak ortak çalışmalar yürütülmesi - Üreticilerin pazarlamadaki etkinliğinin arttırılması - Kooperatif yapılanması ve alternatif pazarlama yollarının ülkemizde yaygınlaştırılması - Tüketimin arttırılması için alanında uzman ve etkili kişilerin kamuoyunu yönlendirmesi	- İlköğretimden itibaren ekoloji, çevre, beslenme-sağlık ilişkisi gibi temel öğretilerin eğitim planlarında yer alması - Kamuoyu farkındalığına yönelik reklam ve promosyonların artırılması - Yerel pazarların sayısının arttırılmasının teşvik edilmesi - Özellikle küçük üreticilerin direk olarak tüketiciye ulaşabileceği organik pazarların arttırılmasına yönelik çalışmaların yapılması - Kooperatif şeklinde yapıların ve alternatif pazarlama yollarının ülkemizde yaygınlaştırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesi - Organik ürünlerdeki vergi oranlarının düşürülerek ülkemizdeki iç tüketimin teşvik edilmesi - e-ticaretin yaygınlaştırılması	TOB	Tüm kamu kurumları, STK'lar, Tüketici Örgütleri, RTÜK, Üniversiteler, MEB, Yerel idareler, Ticaret Bakanlığı (Elektronik Ticaret Daire Başkanlığı)

Sorunlar	Çözüm Önerisi	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirlikçi Kuruluş
14 İç piyasada doğal ürün kavramının organik ürün aleyhine tüketici tercihinin nedeni; bilgi kirliliği	- Bakanlığın bilgi kirliliği konusunda etkin olması, ürünlerin vasfına yönelik yanlış bilgilendirmeyi önleyecek tedbirler alması - Tüketicilerin bilincini arttırmaya yönelik eğitici faaliyetlerin artırılması - Doğal ürünler ile organik ürünlerin farkının yeterince bilinirliğinin sağlanması - Organik tarıma güveni pekiştirecek faaliyetlerin artırılması	- Bilgi kirliliğini ortadan kaldıracak kamuoyu bilgilendirme faaliyetleri düzenli bir şekilde sürdürülmesi - Organik tarımın faydaları ve insan sağlığı açısından önemini anlatan reklam ve eğitim faaliyetleri ile kamuoyunun farkındalığı artırılması	TOB	MEB, Üniversiteler, TRT ve diğer özel TV kanalları, STK, yerel idareler, Özel sektör
15 Organik ürün ihracatında yaşanabilecek tarife dışı engeller	- AB organik tarım mevzuatına uyum sağlanması - Türkiye yeşil mutabakat planına uygun olarak mevcut imkânlar ölçüsünde AB Yeşil Mutabakatına uyum sağlanması	- AR-GE çalışmalarının yapılması - Denetimlerin artırılması ve caydırıcı cezaların verilmesine devam edilmesi - AB organik tarım mevzuatına uyum çalışmalarına devam edilmesi - AB Yeşil Mutabakatına uyum çalışmaları yapılması	TOB	Ticaret Bakanlığı, Üniversite, Özel Sektör, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
16 Üretim planının olmaması	- Organik ürün tüketici talebine yönelik verinin oluşturulması - Gerek bitkisel üretimde gerekse hayvansal üretimde talebi karşılayacak arzın planlanması, destekleme politikasının oluşturulması	- Organik üretim planlamasına yönelik AR-GE çalışmalarının yapılarak ürün önceliklendirilmesi, - Arz-talep koşullarını dikkate alacak şekilde planlı üretimin teşvik edilmesi - Desteklemelerde ürün ve ürün grupları bazında, üretim planlamasına uygun bir değerlendirme sistemi oluşturulması; - Ürün ve ürün gruplarına yönelik etki analizi (ekonomik, çevresel ve sosyal) çalışmalarının yapılması	TOB	Üniversiteler, AR-GE Kuruluşları, STK'lar, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı
17 OTBİS ve HKS entegrasyonu çalışmalarının tamamlanmamış olması	Hal kayıt sistemi (HKS) ve OTBİS entegrasyon çalışmalarının tamamlanması	TÜİK, TOB ve ilgili diğer kurumlarla koordinasyonun sağlanarak ortak veri tabanı oluşturulması ve verilerin tek sistem üzerinden yönetilmesi	TOB, Ticaret Bakanlığı	TÜİK, İhracatçı Birlikleri
18 Başta ihracat verileri olmak üzere pazarlama verilerinin sağlıklı olmaması	- Organik tarım ile ilgili farklı paydaşlar tarafından toplanan verilerin tek bir yapı altında toplanması - Sertifika kuruluşlarının veri seti kullanılarak, iç pazar veri tabanının oluşturulması	Veri setlerinin devamlılığı ve veriye ulaşmada yaşanan sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapılması	TOB, Ticaret Bakanlığı,	TÜİK, STK'lar, KSK'lar, İhracatçı Birlikleri

Sorunlar	Çözüm Önerisi	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirlikçi Kuruluş
19 Risk değerlendirmeye bağlı piyasa ve üretim alanı denetimlerinin olmaması (örneğin, yurtdışından ithal gelip işlenip ihraç edilen ürünlerde ve Yakın parseller arasında bulaşma olasılığı olan durumlar vb.)	Organik ürünlerde risk denetimlerinin ve risk analizlerinin yapılması	Risk analizlerine yönelik AR-GE çalışmalarının yapılması	TOB	TÜBİTAK, Üniversiteler, Uluslararası AR-GE fon kuruluşları
20 Organik Tarım Mevzuatına Uyum Sürecinde Eksiklikler	- AB yeşil mutabakata uyum sağlanması - Organik girdi ithalatında farklı ülke standartlarının dikkate alınarak ülke mevzuatının yenilenmesi - İhracata yönelik uluslararası mevzuatların, gıda ve yem için takip edilmesi	- AB Organik Tarım Mevzuatına Uyuma Yönelik çalışmalar yapılması - Avrupa Yeşil Mutabakatı dikkate alınarak yasal düzenlemenin yapılması ve Uluslararası mevzuata uyumlaştırma çalışmalarının yapılması - Organik tarım üretiminin ve organik tarım değer zincirinin (üretimden tüketime) geliştirilmesi ve mevzuat uyumuna yönelik çalışmalar ve bölgesel projeler gerçekleştirilmesi	TOB,	Üniversite, STK, İlgili Kamu Kurumları, Üretici Örgütleri, İhracatçı Birlikleri, KSK'lar, Ticaret Bakanlığı
21 Organik tarımda üretim, işleme, kontrol ve pazarlama sürecinde kalifiye işgücü eksikliği	Sektörün ihtiyaç duyduğu üretim ve işletme alanlarında nitelikli işgücünün sağlanması	- Kalifiye işgücü oluşturmak için eğitim programları oluşturulması, - Birliklerin eğitim konusunda etkinleştirilmesi, - Birliklere eğitim ve gerekli danışmanlık hizmeti sunulması kapsamında; tarım danışmanı desteği verilmesi - Konu üzerine eğitim almış meslek yüksekokulu mezunu kişilerin ilgili alanlarda çalışmalarının sağlanması, - Eğitim modülleri oluşturulması ve bu eğitimi tamamlayan kalifiye elemanların sertifikalandırılması,	TOB, MEB, İŞKUR	TZOB, Üniversiteler, STK'lar

Sorunlar	Çözüm Önerisi	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirlikçi Kuruluş
22 Örgütlenmeye ilişkin sorunlar	Organik tarım sektörü içerisinde yer alan örgütlerin, sektördeki sorunların çözümüne yönelik altyapısının güçlendirilmesi	Örgütlerin etkin ve verimli hale getirilmesi için ekonomik / teknik altyapılarının iyileştirilmesi yönünde destek verilmesi	TOB	STK'lar, Yerel İdareler, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı
23 Paydaşlar arası iletişim yetersizliği	- Sektörün bir araya geldiği çalışmaların periyodik olarak devam ettirilmesi - Kurumlar arasında etkin iletişim sağlanması	Sektör paydaşlarının birlikte hareket edebilmesi, daha güçlü ve etkin olabilmesi için sektörün TOB ile daha etkin bir iletişim sağlayabilmesi için çalışma grubu vb. yapıların kurulması,	TOB	Ticaret Bakanlığı vb. ilgili kamu kurumları, STK'lar, TÜBİTAK, Üniversite, İhracatçılar Birliği, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı
24 Sektöre yönelik veri ve bilgilendirme yöntemlerin çeşitliliğinin azlığı	Sektöre yönelik kapsamlı raporlamanın yapılması	Düzenli aralıklarla, Bakanlık tarafından sektörün makro ve mikro durumuna yönelik raporlamanın sektör paydaşları ile paylaşılması	TOB	STK'lar, Ticaret Bakanlığı, Üniversiteler, KSK'lar

KAYNAKÇA

05

KAYNAKÇA

- Ayla, D., & Altıntaş, D. (2017). Organik Üretim ve Pazarlama Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(4), 7-17. doi:10.21180/kuiibf.2017434551
- Bektaş Kenanoğlu, Z., & Uysal Karahan, Ö. (2012). Türkiye’de Geleneksel ve Organik Ürün Fiyatları Üzerine Bir Değerlendirme. *10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongres, II*, s. 964-974. Konya.
- Bilen, E., Çiçekli, Ö., Aksoy, U., & Altındışli, A. (2012). Dünyada ve Türkiye’de Organik Tarım. M. Coşkun, Ö. Çiçekli, M. Polat, & M. Candemir içinde, *Organik Tarım* (s. 8-36). İstanbul: İmak Ofset.
- Çiçekli, Ö. D. (2021, 09 2). Organik Ürün Pazar listesi.
- Demiryürek, K. (2004). Dünya ve Türkiye’de Organik Tarım. *HR. Ü.Z.F. Dergisi*, 8(3/4), 63-71.
- Demiryürek, K. (2011). Organik Tarım Kavramı ve Organik Tarımın Dünya ve Türkiye’deki Durumu. 28(1), 27-36.
- Emir, M., & Demiryürek, K. (2014). Avrupa Birliği ve Türkiye’deki Organik Tarım Mevzuatındaki. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 21 – 28.
- European Commission. (2021, 10 4). *Organic action plan*. European Commission: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organic-action-plan_en adresinden alındı
- FiBL - IFOAM. (2021). *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2021*. (H. Willer, J. Travnicek, C. Meier, & B. Schlatter, Dü) IFOAM, Bonn and FiBL, Frick.
- Hasdemir, M. (2020, 11 05). *Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu*. <https://www.tgdf.org.tr/covid-19-sonrasi-organik-tarim-sektorunde-riskler-ve-firsatlar/> adresinden alındı
- IFOAM. (2008). *Principles of Organic Agriculture*. IFOAM General assembly, Vignola, Italy.
- Kahveci, Ş. A. (2020). Türkiye’de Organik Tarımsal Üretimde Örgütlenme Modellerinin İncelenmesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(4), 2341-2360.
- Kılıçin, T., Akdeniz, G., Aktürk, S., Kabakçı, D., Karataş, Ü., Özkaya, Y., . . . Çankaya, S. (2019). *Türkiye’de Organik Arıcılık İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısının İncelenmesi*. Arıcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü.
- Marangoz, M., & Kumcu, E. (2018). Organic Products Market Structure And Development Potential. *1st International Economics and Business Symposium “Sustainable Development in All Dimensions” Proceeding and Abstract Book*. Gaziantep/ Turkey.
- Pezikoğlu, F. (2006). *Türkiye’de Sürdürülebilir Tarım Uygulamaları ve Geliştirilmesi İçin Gerekli Politikaların Tespiti*. Yalova: Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü.
- Pezikoğlu, F. (2016, 8 12). Organik Tarım Sunumu. Yalova, Türkiye.
- Pezikoğlu, F., Öztürk, M., Uysal, H., Yılmaz, H., Aydoğan, M., Aslan, A., . . . Terzi, Y. E. (2017). *Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları Desteklemelerinin Etki Değerlemesi*. Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. Yalova: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. <https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/vufind/Record/1178783> adresinden alındı

Rigby, D., & Bown, S. (2003). *Organic Food and Global Trade: Is the Market Delivering Agricultural Sustainability*. Manchester: The University of Manchester, School of Economic Studies.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *11. Kalkınma Planı*. Ankara.

Tan, S., Atak Mart, Ş., Şengül, Ü., & Tan, S. S. (2014). Türkiye’de Son On Yıllık Süreçte Tarım Sektöründeki Değişimlerin Genel Ekonomik Göstergelerle Değerlendirilmesi. *International Conference On Eurasian Economies* .

TOB. (2021). *İhracat verileri*. BÜGEM (Bitkisel Üretim Daire Başkanlığı).

TOB. (2021). *Organik Tarım İstatistikleri*. 6 22, 2021 tarihinde Tarım ve Orman Bakanlığı: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> adresinden alındı

Toplu Yılmaz, Ö., & Demirbaş, E. (2021, July). Türkiye’de Organik Tarım ve Üniversite Gençliğinin Organik Gıda Tüketim Alışkanlığı Üzerine Bir Araştırma. *Lectio Socialis Research Article*, 5(2), 99-117. doi:10.47478/lectio.857253

Yüceboy, B. (2018). *Türkiye’de Yetişen Organik Tarım Ürünlerinin Dünya Pazarındaki Yeri*. T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Uluslararası Ticaret Ana Bilim Dalı.

EKLER

06

EKLER

Ek 1. Türkiye’de Organik Bitkisel Ürünler Bazında Üretim Alanları (ha) ve Toplam Organik Alan İçindeki Payları (%)

Ürünler	2014		2016		2018		2020	
	Üretim Alanı (ha)	Toplan alan içindeki payı (%)	Üretim Alanı (ha)	Toplan alan içindeki payı (%)	Üretim Alanı (ha)	Toplan alan içindeki payı (%)	Üretim Alanı (ha)	Toplan alan içindeki payı (%)
Buğday	99.336	16,16	101.552	16,52	89.933	14,63	25.850	4,21
Zeytin	23.393	3,81	50.247	8,18	62.745	10,21	47.330	7,7
Elma	2.265	0,37	4.056	0,66	3.204	0,52	2.461	0,4
İncir	6.482	1,05	9.601	1,56	13.532	2,2	12.341	2,01
Üzüm	3.877	0,63	5.534	0,9	7.854	1,28	6.859	1,12
Kayısı	3.323	0,54	3.476	0,57	5.279	0,86	4.827	0,79
Fındık	7.408	1,21	8.298	1,35	9.375	1,53	12.129	1,97
Pamuk	4.443	0,72	3.863	0,63	5.329	0,87	1.021	0,17
Domates	232	0,04	166	0,03	241	0,04	247	0,04
Toplam Organik Alanlar	883.118		523.777		626.885		382.665	

ORGANİK TARIM SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER

Ankara Organik Üreticiler ve Müteşebbisler Derneği

Biyodinamik Tarım Derneği (DEMETER)

Bolluk Organik Fındık Üreticileri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği

Çukurova Organik Tarım Derneği

Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği

Ekoloji Kolektifi

Ekolojik Girişimciler ve Gönüllüler Derneği (EKOLOG)

Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO)

Ekolojik Yaşam Derneği (EKODER)

Erzurum Organik Güvenilir Gıda Üreticileri Derneği (OGÜF)

Fethiye Ekolojik Yaşam Derneği

GAP Organik Küme Derneği (GAP ORKÜDER)

Gediz Ekoloji Topluluğu

Kapadokya Organik Tarım Üreticileri Birliği Derneği

Karadeniz Organik Tarım Ürünleri Üreticileri Derneği

Kars Organik Üreticiler Derneği

Kırtık Köyü Organik Tarım ve Turizmi Geliştirme Derneği

Kirazlı Ekolojik Yaşam Derneği

Kocaeli Ekolojik Yaşam Derneği

Konya Organik Tarım Derneği

Organik Gıda Üreticileri Federasyonu

Organik Ürün Üreticileri ve Sanayicileri Derneği (ORGÜDER)

Organik Yaşam Derneği (ORYAD)

Sürmeli Mahallesi Derneği Organik Üreticileri

Tarımsal Ürün Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşları Derneği (KSKDER)

Zeytinçe Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği

Ek 3. Türkiye’deki Organik Ürün Pazarları

İli	Kurulduğu İlçe	Adresi	Kuruluş Yılı	Kurulduğu Gün	İşleyiş Durumu	Denetleyen Kurumlar
Adana	Çukurova	Dikmen Cad. Emniyet Genel Müd. Yanı Çankaya	2017	Cumartesi	Haziran ortası- Eylül ortası dönemsel ara verilmektedir. Yılın tamamında sadece organik ürünler	Tarım ve Orman Bakanlığı Adana İl Müdürlüğü, Çukurova Organik Tarım Derneği
Ankara	Ayranıcı	Dikmen Cad. Emniyet Genel Müd. Yanı Çankaya	2008	Pazar	Yılın tamamında sadece organik ürünler	Tarım ve Orman Bakanlığı Ankara İl Müdürlüğü, İlçe Belediyesi
	Ümitköy	Ahmet Taner Kışlalı Mh. 2899. Sk. Çankaya	2011	Pazar	Yılın tamamında Yaz-Kış sadece organik ürünler	Tarım ve Orman Bakanlığı Ankara İl Müdürlüğü, İlçe Belediyesi
Balıkesir	Burhaniye	Burhaniye Kemer Pazarı	2011	Pazartesi	Mevsimsel: Temmuz-Ekim ayları arası	Tarım ve Orman Bakanlığı Balıkesir İl ve İlçe Müdürlükleri
Bursa	Nilüfer	Konak Kapalı Pazaryeri, Nilüfer	2006	Cumartesi	Yılın tamamında sadece organik ürünler	Tarım ve Orman Bakanlığı Bursa İl Müdürlüğü, İlçe Belediyesi, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ekolojik Yaşam Derneği, Ziraat Mühendisleri Odası Bursa Şubesi, Nilüfer Kent Konseyi
Diyarbakır	Bağlar	Kadınlar Sabit Semt Pazarı (Bağlar Belediyesi Hizmet Binası Arkası)	2020	Bağlar	Yılın tamamında sadece organik ürünler	

İli	Kurulduğu İlçe	Adresi	Kuruluş Yılı	Kurulduğu Gün	İşleyiş Durumu	Denetleyen Kurumlar
-----	----------------	--------	--------------	---------------	----------------	---------------------

Eskişehir	Tepebaşı	Hanımeli Sk, Tepebaşı	2010	Pazar	Yılın tamamında sadece organik ürünler	Tarım ve Orman Bakanlığı Eskişehir İl Müdürlüğü, İlçe Belediyesi
------------------	----------	--------------------------	------	-------	--	---

İzmir	Bostanlı	Hasan Ali Yücel Blv., Atakent, Karşıyaka	2010	Cuma	Yılın tamamında sadece organik ürünler	Tarım ve Orman Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi, İlçe Belediyesi, ETO Derneği
--------------	----------	--	------	------	--	--

	Balçova	Kızılkant Parkı, Balçova	2013	Cumartesi	Yılın tamamında Yaz-Kış sadece organik ürünler	Tarım ve Orman Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi, İlçe Belediyesi, ETO Derneği
--	---------	--------------------------	------	-----------	--	--

İzmit	Sanayi Mah., Ömer Türkçakal Blv. No:7, Kocaeli	Sanayi Mah., Ömer Türkçakal Blv. No:7, Kocaeli (41 Burda AVM)	2016	Cumartesi	Yılın tamamında sadece organik ürünler	İzmit Belediyesi, Kocaeli Ekolojik Yaşam Derneği (KEYAD), Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği
--------------	--	---	------	-----------	--	---

İli	Kurulduğu İlçe	Adresi	Kuruluş Yılı	Kurulduğu Gün	İşleyiş Durumu	Denetleyen Kurumlar
İstanbul	Bakırköy	Airport Outlet Center Arka Açık Otopark	2010	Cuma	Yılın tamamında sadece organik ürünler	İlçe Belediyesi, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği
	Beylikdüzü	Adnan Kahveci Mah. Kapalı Pazar Yeri	2010	Cumartesi	Yılın tamamında Yaz-Kış sadece organik ürünler	İlçe Belediyesi, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği
	Büyükyalı		2020			İlçe Belediyesi
	Eyüpsultan	Göktürk	2017	Cumartesi		
	Kadıköy	Göztepe Mah. Özgürlük Parkı	2010	Çarşamba	Yılın tamamında Yaz-Kış sadece organik ürünler	İlçe Belediyesi, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği
	Kartal	Hükümet Konağı Cad. Kartal Meydanı Kartalbaba Geçidi Yanı	2009	Pazar	Yılın tamamında Yaz-Kış sadece organik ürünler	İlçe Belediyesi, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği
	Küçükçekmece	Atakent Mah. Arenapark AVM	2014	Pazar	Yılın tamamında Yaz-Kış sadece organik ürünler	İlçe Belediyesi
	Şişli	Cumhuriyet Mah. Gökkuşluğu Lalaşahin Sok. Feriköy	2006	Cumartesi	Yılın tamamında Yaz-Kış sadece organik ürünler	İlçe Belediyesi, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği

İli	Kurulduğu İlçe	Adresi	Kuruluş Yılı	Kurulduğu Gün	İşleyiş Durumu	Denetleyen Kurumlar
Kayseri	Kocasinan	Erciyesevler Mahallesi	2013	Pazar	Mevsimsel: Temmuz-Ekim ayları arası	İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Kapadokya Organik Tarım Üreticileri Birliği Derneği ve Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği
Konya	Meram	Melikşah Mahallesi Semt Pazarı, Meram	2012	Cumartesi	Yılın tamamında sadece organik ürünler	

Kaynak: (Çiçekli, 2021)

Hazırlayan Kurum	Proje Adı
Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü / YALOVA	• Organik Pırasa Yetiştiriciliği • Zeytin Kekiinin (Pirinanın) Kompost Yapım Teknikleri ve Organik Gübre Olarak Kullanım Olanaklarının Araştırılması • Yalova Koşullarında Organik Kivi Yetiştiriciliğinde Kullanılan Farklı Bitki Besleme Uygulamalarının Verim ve Kaliteye Etkisi • Yalova Koşullarında Organik Bursa Siyahı İncir Yetiştiriciliğinde Kullanılan Farklı Bitki Besleme Uygulamalarının Verim ve Kaliteye Etkisi • Marmara Bölgesinde Bazı Bitki Besleme Uygulamalarının Organik Meyve Yetiştiriciliğinde Kullanımı (Çilek) • Türkiye’de Sürdürülebilir Tarım Uygulamaları ve Yönlendirilmesi İçin Gerekli Politikaların Belirlenmesi • Türkiye’de Bahçe Bitkileri Konusunda Organik Üretime Yönelik Yapılan AR-GE Çalışmalarının Etki Değerlemesi (Organik Bahçe Bitkileri Konusunda Yapılmış TAGEM Destekli Dört AR-GE Çalışmasının Etki Değerlemesi) • Bazı Sanayi Domatesi Hatlarının Organik Tarım Koşullarına Uygunluklarının ve Sanayi Özelliklerinin Belirlenmesi • Bazı Sebze Türlerinin Organik Tohum Üretiminde Verim ve Kalite Özelliklerinin Belirlenmesi • Organik Kayın Mantarı (Pleurotusostreatus) Üretiminin Geliştirilmesi • Armutlu Yarımadası Fıstık Çamı Plantasyon Açıklıklarında Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Organik Olarak Yetiştiriciliğinin Araştırılması • Organik Biber Yetiştiriciliğinde Sclerotium Yanıklığı (Sclerotium rolfsii Sacc.) Hastalığı ve Yabancı Ot Mücadelesinde Solarizasyon, Farklı Malçlama ve Biyofumigasyon Uygulamalarının Etkisi • Organik Zeytin Ürünleri Geliştirilmesi ve Ürün Özelliklerinin Belirlenmesi
Eğirdir Meyvecilik Araştırma Enstitüsü / ISPARTA	• Isparta Eğirdir Koşullarında Organik Yağ Güllü (Rosa damascena Mill.)’nün Üretim İmkanlarının Araştırılması ve Konvansiyonel Üretim ile Karşılaştırılması • Eğirdir (Isparta) Koşullarında Organik Çilek Yetiştiriciliğinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma • M9 Anaçlı Elma Bahçelerinde Organik Yetiştiriciliğin Uygulanabilirliği • Eğirdir (Isparta) Koşullarında Organik Kiraz Yetiştiriciliği • Organik Meyve Yetiştiriciliğinde Yabancı Ot Kontrolü için Allelopatiden Yararlanma Olanakları • CORE Organic II-Healthy Growth: From Niche to Volume With Integrity and Trust
Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü / GAZİANTEP	• Organik Antepfıstığı Yetiştiriciliği • Organik Üzüm Yetiştiriciliği

Hazırlayan Kurum	Proje Adı
Kayısı Araştırma Enstitüsü / MALATYA	- Malatya Yöresinde Organik Kayısı Yetiştiriciliği - Malatya Yöresinde Organik Kiraz Yetiştiriciliği
Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü	- Trakya Bölgesinde Organik Şaraplık Üzüm Yetiştiriciliği ve Şarap Yapımı - Gökçeada'da Organik Üzüm Yetiştiriciliğine Uygun Çeşitlerin Belirlenmesi
Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü	- Organik Sultani Çekirdeksiz Üzüm Yetiştiriciliği - Organik Sofralık Üzüm Yetiştiriciliğinde Koruyucu Toprak İşleme Yöntemleri ve Yabancı Ot Kontrolünde Yeni Yaklaşımlar
Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Bornova / İZMİR	Ege Bölgesinde Organik Zeytin Yetiştiriciliği
Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Menemen / İZMİR	- Organik Kayın Mantarı (Pleurotus spp.) Yetiştiriciliği - Organik Tarım Sisteminde Uygulanan Değişik Organik Gübrelerin Yalova Yağlık 28 Biberinin (Capsicum annuum L.) Verim ve Bazı Kalite Kriterleri ile Topraktaki Azot Birikimine Etkileri - Organik Biberin (Capsicum annum L.) Uygun Ön Bitkilerinin Belirlenmesi - Organik Marul (Lactuca sativa L.) Yetiştiriciliğinde Değişik Kompostların Verim ve Bazı Kalite Özelliklerine Etkisi ve Kompost Mikrobiyolojik Kalite Standartlarının Belirlenmesi
İncir Araştırma Enstitüsü / AYDIN	- Organik Kuru İncirin Depolanmasında Defne ve Kekik Uçucu Yağlarının Kullanım Olanaklarının Araştırılması - Organik Tarımda Hasat Sonrası Teknolojilerinin Kullanılması ve Organik Taze İncirin Dondurularak Muhafaza Edilmesi
ALATA Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü Erdemli / MERSİN	Mut Yöresinde Organik Zeytin Yetiştiriciliği
Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü / ANTALYA	- Organik Nar Yetiştiriciliği - Antalya Serik Koşullarında Organik Star Ruby Altıntop Yetiştiriciliğinde Yeşil Gübreleme ve Zeytin Keki Kullanım İmkânlarının Araştırılması
Doğu Akdeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü / KAHRAMANMARAŞ	- Kahramanmaraş'ta Organik Pamuk Üretim Olanaklarının Araştırılması - Kahramanmaraş'ta Organik Kırmızıbiber Üretiminde Ekim Nöbetinde Kullanılabilecek Ürünlerin Araştırılması

Hazırlayan Kurum	Proje Adı
Doğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü / ERZURUM	- Organik Şeker Pancarı Üretimine Uygun Ekim Nöbeti Programının Belirlenmesi - Erzurum Yöresinde Organik Tarımda Buğday ve Fiğ Yetiştiriciliği - Doğu Anadolu Bölgesi'nde Organik Kuru Fasulye Üretiminin Araştırılması - Organik Silajlık Mısır Bitkisi (Zea mays LTC 513)'nin Metabolik Özellikleri ve Büyüme Parametreleri Üzerine Organik Gübre Olarak Mikroskobik Yosun (Chlorella vulgaris)'un Etkisi - Biyolojik Gübre Olarak Kullanılabilecek Nitelikte Bitki Büyümesini Teşvik Eden Bakterilerin Organik Buğday Yetiştiriciliğine Potansiyel Yararları - Ekmeklik Buğday (Bezostaya)'ın Metabolik Özellikleri ve Büyüme Parametreleri Üzerine Organik Gübre Olarak Mikroskobik Yosun (Nostoc Sp.) 'un Etkisi.
Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü / SAMSUN	- Karadeniz Bölgesinde Organik Çilek Yetiştiriciliği - Bazı Organik Materyallerin Fındıkta Verim ve Kalite Üzerine Etkileri - Karadeniz Bölgesi Organik Tarla Bitkileri Araştırmaları - Organik Patates Yetiştiriciliği Üzerinde Araştırmalar - Samsun İlinde Bazı Organik Materyallerin Fındık ve Kivi Yetiştiriciliğinde Kullanımı - Farklı Kışlık Ön Bitkilerin ve Organik Gübrelerin Domates ve Yağlık Biberde Verim, Kalite ve Fungal Floraya Etkileri - Organik Çay İşleme Atıklarından Elde Edilen Kompostun Organik Çay Üretiminde Kullanılması
Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü / ERZİNCAN	Erzincan Yöresinde Organik Kuru Fasulye (Phaseolus vulgaris L.) Üretiminin Araştırılması
Nazilli Pamuk Araştırma Enstitüsü / AYDIN	- Büyük Menderes Havzasında Organik Pamuk Üretim Olanaklarının Araştırılması - Büyük Menderes ve Menemen Ekolojik Koşullarının Organik Doğal Renkli Bazı pamuk Çeşitlerinde Verim ve Lif Kalitesi Üzerine Etkilerinin Araştırılması
Mısır Araştırma Enstitüsü / ADAPAZARI	Sentetik ve Organik Gübrelerin Mısırdaki (Zea mays L.) Verim ve Kaliteye Etkisi
Zirai Mücadele Merkez Araştırma Enstitüsü / ANKARA	- Orta Anadolu Bölgesinde Organik Kiraz Üretiminde Hastalık, Zararlı ve Yabancı Otların Mücadelesinin Yönetimi - Bazı Bitki Ekstraktlarının Organik Sebze Yetiştiriciliğinde Görülen Zararlılara Karşı Kullanım Olanaklarının Belirlenmesi - Bazı Bitki Ekstraktlarının Formülasyonlarının Hazırlanması ve Sebze Zehirli Tetranychus urticae Koch.(Arachnida: Tetranychidae) ile Myzus persicae Sulz. (Homoptera: Aphididae)'e Karşı Etkisinin Araştırılması

Hazırlayan Kurum	Proje Adı
Bornova Ziraî Mücadele Araştırma Enstitüsü / İZMİR	- Ege Bölgesinde Salkım Güvesi (<i>Lobesia botrana</i> Den.-Schiff.) ile Mücadelede Çiftleşmeyi Engelleme Tekniğinin Yaygınlaştırılması, Geliştirilmesi ve Eğitimi - Gökçeada Koşullarında Organik Üzüm Yetiştiriciliğinde Bağ Zararlılarının Yönetimi
Biyolojik Mücadele Araştırma Enstitüsü / ADANA	- Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Organik Turunçgil Üretiminde Hastalık, Zararlı ve Yabancı Otların Mücadelesinin Yönetimi - Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Örtü Altı Organik Domates Üretiminde Hastalık, Zararlı ve Yabancı Otların Mücadelesinin Yönetimi - Adana İli Saimbeyli İlçesi Üzüm Bağlarında Zararlı Salkım Güvesi (<i>Lobesia botrana</i>)'nın Biyolojik Mücadelesinde Yumurta Parazitliği (<i>Trichogramma evanescens</i> Westwood)'nin Salımının Yaygınlaştırılması ile <i>Drosophila suzukii</i> ve Bitki Paraziti Nematodlar Konusunda Üreticilerin Eğitimi Projesi - Doğu Akdeniz Bölgesi Turunçgil Alanlarında Zararlı Turunçgil Kırmızı Kabuklubitinin (<i>Aonidiella aurantii</i> Maskell (Hemiptera: Diaspididae)) parazitoiti <i>Aphytis melinus</i> (How.) (Hymenoptera: Aphelinidae)'un kitle üretim olanaklarının geliştirilmesi ve Biyolojik Mücadele Uygulaması ile Desteklenmesi <i>Bacillus thuringiensis</i> İçeren Yerel Biyopreparatın Çizgili Yaprak Kurdu <i>Spodoptera exigua</i> (Hübner) (Lepidoptera: Noctuidae)'ya Karşı Mısırdaki Etkinliği ile <i>Trichogramma evanescence</i> Westwood (Hymenoptera: Trichogrammatidae)'a Yan Etkisinin Belirlenmesi - Çukurova'da <i>Chrysoperla</i> (Neuroptera: Chrysopidae) Cinsine Bağlı Türler ile Önemli Türün Kitle Üretim Protokollerinin Belirlenmesi - Hatay ili Zeytin Bahçelerinde Ağaç sarıkurdu, <i>Zeuzera pyrina</i> L. (Lepidoptera: Cossidae)'nin Mücadelesinde Çiftleşmeyi Engelleme Tekniği Etkinliğinin Araştırılması. - Nektarin Bahçelerinde Thrips Türleri (Thysanoptera: Thripidae) ile Mücadelede Kitle Halinde Tuzakla Yakalama Yönteminin Uygulanabilirliği Üzerine Araştırmalar.
Erbeyli İncir Araştırma Enstitüsü / AYDIN	- Organik Tavukçuluk Projesi (Organik Etlik Piliç Yetiştiriciliği) - Organik Tavukçuluk Projesi (Organik Yumurta Tavukçuluğu) - Zeytin Karasu Tortusunun Organik Kuru İncir Yetiştiriciliğinde Ağaç Gelişimi, Verim ve Kaliteye Etkisi
Elazığ Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü	GAP Bölgesi Mevcut Su Kaynakları ve Tesislerinin Organik Balık Yetiştiriciliği Bakımından İncelenmesi Projesi
Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü / TRABZON	Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Organik Balık Yetiştiriciliği İmkânlarının Araştırılması

Hazırlayan Kurum	Proje Adı
Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Bandırma / BALIKESİR	- Güney Marmara Şartlarında Organik Koyun Yetiştiriciliği ve Kuzu Besisi Üzerine Bir Araştırma - Bazı Organik Yemlerin Yem Değerinin Belirlenmesi - Organik Sistemde Üretilen Boz Irk Sığırların Karkas ve Et Kalitesi Özellikleri
Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi Menemen / İZMİR	- Pamuk Yetiştiriciliğinde Organik ve Konvansiyonel Tarım Uygulamalarının Verim, Kalite ve Toprak Özellikleri Üzerine Etkileri - Bağ Yetiştiriciliğinde Organik ve Konvansiyonel Tarım Uygulamalarının Verim, Kalite ve Toprak Özellikleri Üzerine Etkileri
Toprak Gübre ve Su Kaynakları Merkez Araştırma Enstitüsü / ANKARA	Ankara Koşullarında Organik Tarım Sisteminde Kullanılan Farklı Materyallerin Domates ve Mısır Münavebe Sisteminde Toprak Özelliklerine Etkisi
GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi / DİYARBAKIR	- Diyarbakır Koşullarında Bazı Ön Bitkilerin Konvansiyonel ve Organik Tarımda Kırmızı Mercimek Verim ve Verim Unsurlarına Etkisi - Diyarbakır Yöresinde Çeltik Yetiştiriciliğinde Organik Tarım Olanaklarının Araştırılması ve Konvansiyonel Tarım ile Karşılaştırılması
GAP Tarımsal Araştırma Enstitüsü / ŞANLIURFA	Şanlıurfa Tarla Koşullarında Sertifikalı Organik Gübre ve Kompostun Pamuk ve Susamın Ekim Nöbetinde Kullanılması Olanaklarının Araştırılması
Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü / TOKAT	Farklı Organik Gübre Kaynaklarının Karnabaharda (Brassicaoleraceae var. botrytis) Verim, Bitki Gelişmesi, Kalite ve Toprak Özellikleri Üzerine Etkisi
Fındık Araştırma Enstitüsü / GİRESUN	- Örtü Bitkisi ve Malç Kullanımının Organik Kivi Üretiminde Verim, Kalite ve Yabancı Ot Gelişimi Üzerine Etkisi - Bazı Bitkisel Ekstraktların Ricania sp.'ye karşı Mücadelede Kullanım Olanaklarının Belirlenmesi - Fındık bahçelerinde sorun olan Mayıs böceği [(Melolontha spp.) (Coleoptera: Scarabaeidae)]'ne karşı bazı biyolojik preparatlarla mücadelede olanaklarının araştırılması
Atatürk Toprak, Su ve Tarımsal Meteoroloji Araştırma Enstitüsü / KIRKLARELİ	Gökçeada'da Yürütülen Organik Bağcılıkta Yeşil Gübreleme ve Diğer Organik Materyallerin Kullanma İmkânlarının Araştırılması

Hazırlayan Kurum	Proje Adı
Konya Toprak Su ve Çölleşme ile Mücadele Araştırma Enstitüsü	• Organik Tarımda Biyolojik ve Organik Gübrelemenin Patates, Buğday, Kuru Fasulye Münavebe Sisteminde Verim ve Kalite Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi
TAGEM	• Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları desteklemelerinin etki değerlemesi
Arıcılık Araştırma Enstitü / ORDU	• Türkiye’de Organik Arıcılık İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısının İncelenmesi
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü / ANKARA	• Türkiye’de Organik Et Tavukçuluğunda Değer Zinciri Analizi
Diyarbakır Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsü	• Diyarbakır İlinde Çiftçilerin Organik Üretime Devam Etme Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma
Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü / ANKARA	• Tüketicilerin Organik Tarım Ürünleri Tercihini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi
Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü/ANKARA	• Ankara Ekolojik Koşullarında Organik Olarak Yetiştirilen Ekmeklik Buğday Çeşitlerinin Verim ve Kalite Özelliklerinin Belirlenmesi

+90 312 307 60 00

+90 312 307 61 90

@ <https://www.tarimorman.gov.tr/TAGEM>

Üniversiteler Mh. 06800 Çankaya / ANKARA